

T.C.
MALTEPE ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
PSİKOLOJİ ANABİLİM DALI KLİNİK PSİKOLOJİ
YÜKSEK LİSANS PROGRAMI

**ÇATIŞMA YAŞANAN BÖLGELERDEKİ ÜNİVERSİTE GENÇLERİNİN UMUTSUZLUK
DÜZEYLERİNİN YORDANMASINDA TRAVMATİK YAŞANTILAR, SOSYAL DESTEK VE
DÜNYAYA İLİŞKİN VARSAYIMLARIN ROLÜ VE ÇATIŞMA
YAŞANMAYAN BÖLGELERDEKİ ÜNİVERSİTE GENÇLERİ İLE KARŞILAŞTIRILMASI**

YÜKSEK LİSANS TEZİ
MAHMUT PAKDEMİR
081106110

İstanbul, Nisan 2011

T.C.
MALTEPE ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
PSİKOLOJİ ANABİLİM DALI KLİNİK PSİKOLOJİ
YÜKSEK LİSANS PROGRAMI

**ÇATIŞMA YAŞANAN BÖLGELERDEKİ ÜNİVERSİTE GENÇLERİNİN UMUTSUZLUK
DÜZEYLERİNİN YORDANMASINDA TRAVMATİK YAŞANTILAR, SOSYAL DESTEK VE
DÜNYAYA İLİŞKİN VARSAYIMLARIN ROLÜ VE ÇATIŞMA
YAŞANMAYAN BÖLGELERDEKİ ÜNİVERSİTE GENÇLERİ İLE KARŞILAŞTIRILMASI**

YÜKSEK LİSANS TEZİ
MAHMUT PAKDEMİR
081106110

Danışman Öğretim Üyesi:

Yrd. Doç. Dr. Ilgın Gökler Danışman

İstanbul, Nisan 2011

ÖZET

Bu araştırmanın amacı, çatışma yaşanan bölgelerdeki gençlerin umutsuzluk düzeylerinin yordanmasında algılanan sosyal destek, travmatik yaşantılar ile dünyaya ilişkin varsayımlar rolünün incelenmesidir. Araştırmanın temel hipotezi çatışma yaşanan bölgelerdeki gençlerle çatışma yaşanmayan bölgelerdeki gençlerin algılanan sosyal destek, travmatik yaşantılar, dünyaya ilişkin varsayımları ve umutsuzluk düzeyleri açısından farklılık göstereceği yönündedir. Örneklem 531 kişiden oluşmaktadır. Örneklemin % 46,5'i çatışma yaşanan (Diyarbakır, Van), % 53,5'i de çatışma yaşanmayan (İstanbul, Ankara) illerde yaşamaktadır. Araştırmada Sosyodemografik Bilgi Formu, Beck Umutsuzluk Ölçeği, Dünyaya İlişkin Varsayımlar Ölçeği, Çok Boyutlu Algılanan Sosyal Destek Ölçeği ve Travmatik Yaşantılar Listesi kullanılmıştır. Araştırmada SPSS 10.0 for Windows programı kullanılmıştır. Analiz olarak t testi, korelasyon ve aşamalı regresyon uygulanmıştır. Çatışma yaşanan bölgelerdeki gençlerin dünyaya ilişkin varsayımlar ve sosyal destek ölçeği puanları çatışma yaşanmayan bölgelerdeki gençlerin dünyaya ilişkin varsayımları ve sosyal destek ölçeği puanları toplamından anlamlı düzeyde düşük olduğu bulunmuştur. Çatışma yaşanan bölgelerdeki gençlerin Beck umutsuzluk ölçeği puanları, çatışma yaşanmayan bölgelerdeki gençlerin Beck umutsuzluk ölçeği puanları toplamından anlamlı düzeyde yüksek olduğu bulunmuştur. Dünyaya ilişkin varsayımlar, sosyal destek ve travmatik yaşantılar, umutsuzluk düzeyini anlamlı olarak yordayıp toplam varyansın %38'sini açıkladığı bulunmuştur.

Anahtar Kelimeler: çatışma, umutsuzluk, travmatik yaşantılar, sosyal destek, dünyaya ilişkin varsayımlar

ABSTRACT

The purpose of this study is to examine the perceived social support, traumatic experiences and the role of assumptions about the world to be observed on young people living in areas of conflict. The basic hypothesis of the research is that in areas of conflict young people's levels of perceived social support, traumatic experiences and assumptions about the world will be different than those of young people living in peaceful areas. The sample consists of 531 people. 46.5% of the sample is living in the conflict area (Diyarbakir, Van), 53,5% lives in the non-conflict cities (Istanbul, Ankara). For the research the Sociodemographic Information Form, the Beck Hopelessness Scale, the Scale of the Assumptions About the World, Multidimensional Scale of Perceived Social Support and a List of Traumatic Experiences. SPSS 10.0 for Windows program was used for the study. Analysis of t test, correlation and stepwise regression was applied. Assumptions about the world of young people in conflict areas and the social support scale scores of assumptions about the world of young people in areas likely in conflict and social support were found to be significantly lower than the sum of scores. Beck Hopelessness Scale scores of young people in conflict areas were found to be significantly higher, young people don't live in conflict areas likely in the sum of the Beck Hopelessness Scale scores. The level of hopelessness was significantly explained assumptions about the world, social support and traumatic experiences, and it is in relation 38% of the total variance.

Key Words: conflict, hopelessness, traumatic experiences social support, the assumptions about the world

İÇİNDEKİLER

ÖZET	iii
ABSTRACT.....	vi
İÇİNDEKİLER.....	v
TABLolar LİSTESİ.....	viii
1. GİRİŞ.....	1
1.1. Çatışma.....	1
1.1.1. Çatışmalı Ortamlarda Yaşayan Gençler.....	3
1.2. Dünyaya İlişkin Varsayımlar.....	6
1.3. Travma.....	8
1.4. Umutsuzluk.....	9
1.5. Sosyal Destek.....	11
1.6. Tezin Amacı.....	14
1.7. Tezin Önemi.....	15
2. YÖNTEM.....	17
2.1. Örneklem.....	17
2.2. Veri Toplama Araçları.....	17
2.2.1. Sosyodemografik Bilgi Formu.....	17
2.2.2. Önceki Travmatik Yaşantılar_”Travmatik Yaşantılar Listesi.....	19
2.2.3. Beck Umutsuzluk Ölçeği (BUÖ).....	19
2.2.4. Çok Boyutlu Algılanan Sosyal Destek Ölçeği (Gözden geçirilmiş formu).....	21
2.2.5. Dünyaya İlişkin Varsayımlar(DİVÖ).....	22
2.3. İşlem.....	24
3. BULGULAR	25
3.1. Değişkenler Arası ilişkiler.....	25

3.2. Çatışma Yaşanan ve Yaşanmayan Bölgelerin ile Dünyaya İlişkin Varsayımlar Ölçeği Puanları, Beck Umutsuzluk Ölçeği Puanları, Travmatik Yaşantılar Listesi Puanları, Sosyal Destek Ölçeği Puanları Açısından Karşılaştırılması.....	28
3.3. Regresyon Analizi Sonuçları.....	30
3.3.1. Umutsuzluk Düzeylerini Yordayan Faktörlere İlişkin Çoklu Regresyon Analizi Sonuçları.....	31
3.3.2. Çatışma Yaşanmayan Bölgelerdeki Katılımcıların Umutsuzluk Düzeylerini Yordayan Faktörlere İlişkin Çoklu Regresyon Analizi Sonuçları.....	33
3.3.3. Çatışma Yaşanan Bölgelerdeki Katılımcıların Umutsuzluk Düzeylerini Yordayan Faktörlere İlişkin Çoklu Regresyon Analizi Sonuçları.....	36
4. TARTIŞMA.....	39
4.1.Araştırmada Yer Alan Değişkenler Arasındaki İlişkilerin Tartışılması.....	39
4.2.Çatışma Yaşanan ve Yaşanmayan Bölgelerdeki Gençlerin Travmatik Yaşantılar Listesi, Çok Boyutlu Algılanan Sosyal Destek Ölçeği, Beck Umutsuzluk Ölçeği, Dünyaya İlişkin Varsayımlar Ölçeği Toplam Puanları Açısından Karşılaştırılmasının Tartışılması.....	41
4.3.Regresyon Analizi Sonuçlarının Tartışılması.....	42
4.3.1 Umutsuzluk Düzeylerini Yordayan Faktörlere İlişkin Çoklu Regresyon Analizi Sonuçlarının Tartışılması.....	42
4.3.2 Çatışma Yaşanan Bölgelerdeki Gençler İçin Umutsuzluk Düzeylerini Yordayan Faktörlere İlişkin Çoklu Regresyon Analizi Sonuçlarının Tartışılması.....	44
4.3.3 Çatışma Yaşanmayan Bölgelerdeki Gençler İçin Umutsuzluk Düzeylerini Yordayan Faktörlere İlişkin Çoklu Regresyon Analizi Sonuçlarının Tartışılması.....	45
5. KAYNAKLAR.....	47
6. EKLER.....	53
7. ÖZGEÇMİŞ.....	61

TABLolar LİSESİ

Tablo 1.	Tüm Örneklem Grubu İçin Sosyodemografik Özellikler Tablosu.....	18
Tablo 2.	Demografik veriler (Yaş, Gelir düzeyi, Anne Eğitimi, Baba Eğitimi) ile Dünyaya İlişkin Varsayımlar Ölçeği Puanları, Beck Umutsuzluk Ölçeği Puanları, Travmatik Yaşantılar Listesi Puanları, Sosyal Destek Ölçeği Puanları arasındaki ilişkiler.....	26
Tablo 3.	Çatışma Yaşanan ve Yaşanmayan Bölgelerin ile Dünyaya İlişkin Varsayımlar Ölçeği Puanları, Beck Umutsuzluk Ölçeği Puanları, Travmatik Yaşantılar Listesi Puanları, Sosyal Destek Ölçeği Puanları Açısından Karşılaştırılması.....	29
Tablo 4.	Beck Umutsuzluk Envanteri Puanlarının Yordanmasına Yönelik Çoklu Regresyon Analizleri Sonuçları.....	32
Tablo 5.	Çatışma yaşanmayan bölgelerdeki katılımcıların Beck Umutsuzluk Envanteri Puanlarının Yordanmasına Yönelik Çoklu Regresyon Analizleri Sonuçları.....	34
Tablo 6.	Çatışma yaşanan bölgelerdeki katılımcıların Beck Umutsuzluk Envanteri Puanlarının Yordanmasına Yönelik Çoklu Regresyon Analizleri Sonuçları.....	37

1. GİRİŞ

Ülkeler arasındaki savaşların yerini günümüzde ülkelerin kendi içindeki etnik temelli çatışmalar almıştır. 1990'dan 2005 kadar dünyanın çeşitli bölgelerinde meydana gelen silahlı çatışmalar sonucunda 3,6 milyon kişi hayatını kaybetmiştir. Hayatını kaybeden kişilerin %90'ı sivil halktandır ve bunların yarısına yakını çocuklardan oluşmaktadır (Yurdakök, 2005).

Hayatta kalanların birçoğu da bu çatışmalardan dolayı psikolojik, sosyal ve fiziksel travmalara maruz kalmaktadırlar (Ajdukovic, 1998). Ülkemizde de yaşanan çatışmalardan dolayı birçok insanın travmatik yaşantılara maruz kaldığı bildirilmektedir (Türkiye İnsan Hakları Vakfı Raporu, 2005).

İnsan yaşamını bu kadar etkileyen 'çatışma' kavramının daha geniş bir çerçevede değerlendirilmesi uygun olacaktır.

1.1. Çatışma

Çatışma kavramının birçok kelime anlamı bulunmaktadır. Türk Dil Kurumu'na (1988) göre çatışma: "silahlı büyük kavga, arbede"; Rahim'e (1992) göre ise "çıkar, güç ve statü çekişmesi" vb. olarak tanımlanmıştır. Ayrıca Tektaş (2006) göre çatışmak kavramı günlük kullanımında "şiddet, yıkım, düşmanlık, kavga ve savaş" içerdiğini belirtmiştir.

Türkiye'de 1980'den beri çeşitli bölgelerde çatışmalar görülmektedir. 2004 yılında Emniyet Genel Müdürlüğü Terörle Mücadele ve Harekât Daire Başkanlığı'ndan yapılan açıklamaya göre 1984 yılından 2004 yılına kadar 31.733 kişi çatışmalarda hayatını kaybettiği belirtilmiştir (Türkiye İnsan Hakları Vakfı Raporu, 2005).

Türkiye İnsan Hakları Vakfı'nın 1996 yılı raporuna göre, 2-3 milyon kişi yaşanan çatışmalar nedeni ile yaşadığı yeri terk edip, göç etmiştir. Yine aynı raporda 1996 yılında çeşitli müdahale, işkence ve çatışmalar da ölenlerin sayısı 1932'dir. Bunlardan sadece çatışma esnasında ölen güvenlik güçleri sayısı 680 iken, çatışmalarda ölen militan sayısı 791 olarak tespit edilmiştir. 1996 yılında işkenceye maruz kalanların sayısı 1404 kişidir. Bunların 107'si çocuk, 377'sinin kadın olduğu ve bu kadınların 122'sinin tecavüze ya da cinsel tacize maruz kaldığı saptanmıştır. 1996 yılında çatışma yaşanan bölgenin Olağan Üstü Hal Bölge Valiliği'nden yapılan açıklamada ise 2782 militan, 531 asker, polis ve köy korucu, 143 sivil ve 4 öğretmenin yaşamını yitirdiği belirtilmiştir.

Yine aynı raporda yaşanan çatışmalar sonucunda çeşitli bedensel ve ruhsal sorunların ortaya çıktığı belirtilmektedir. Güvenlik görevlilerinin %90'ında strese dayalı ülserin ortaya çıktığı; bölge halkında strese dayalı kalp rahatsızlıkları, ciltte dökülme, mide bağırsak sorunları; kadınlarda düzensiz adet kanamaları ve düşük yapma gibi sıkıntılar; çocuklarda ise korku, altına kaçırma gibi sorunların baş gösterdiği gözlenmektedir. Ayrıca intihar vakalarında artış yaşandığı bildirilmiştir. Raporun devamında da Gülhane Askeri Tıp Akademisi Ruh Sağlığı Anabilim Dalı'ndan alınan bilgilere dayanılarak çatışmaların yoğun olduğu yıllarda Güneydoğu Anadolu ve Doğu Anadolu bölgelerinde görev yapmış askerlerin % 27,8'inde travma sonrası stres bozukluğu ortaya çıktığı belirtilmiştir. Travma sonrası stres bozukluğundan sonra en sık görülen psikolojik rahatsızlıklar sırasıyla %16,6 konversiyon bozukluğu, %13,2 kaygı bozukluğu, %8,8 şizofreni, %6,3 majör depresif bozukluk ve %5,9 ile uyum bozukluğudur (Türkiye İnsan Hakları Vakfı Raporu, 1996).

MAZLUMDER'in 2008 yılı Türkiye İnsan Hakları Değerlendirme Raporu'na göre Türkiye'de 2007 yılında yaşanan çatışma sayısı 615 iken, 2008 yılında bu sayı 1103 olarak gösterilmiştir. Bu rapora göre, çatışmalar 1980 yılından sonra yoğunlukla

Doğu ve Güneydoğu bölgelerinde gerçekleşmiştir. Raporda, bu çatışmaların bölge insanı üzerinde bıraktığı olumsuz psikolojik etkilere dikkat çekilmiştir.

Alan ve Çetingüç (1994) çatışma ve savaş ortamında bulunan insanların yoğun bir stres durumuna maruz kaldığını ve hem asker hem de sivilin psikolojik olarak bu durumdan etkilenebileceğini vurgulamışlardır. Çatışma sırasında ya da sonrasında üzüntü, ilgi ve istek kaybı, ağlama, iştahsızlık, uykusuzluk, bezginlik, alınganlık ve intihar düşünceleri gibi depresif belirtiler ortaya çıkmaktadır.

Aker ve arkadaşları (2002), Türkiye’de 1990 yıllarında çatışma nedeniyle 4000 köyün boşaltıldığı ve yaklaşık 2.5 milyon insanın zorunlu göçe maruz kaldığını söylemektedirler. Van il merkezinde göç etmek durumunda kalmış kişiler üzerinde yapılan bir çalışmada göçmenlerin %30’unda depresyon, %15’inde panik bozukluğu, %19’unda da somatizasyon bozukluğuna rastlanmıştır. Diyarbakır merkezine göç etmiş 100 göçmenle yapılan başka bir çalışmada da (Sır, Bayram ve Özkan, 1998) %66 oranında Travma Sonrası Stres Bozukluğu saptanmıştır.

Halis (2001), çatışmalı ortamlarda en çok zarar görenlerin gençler olduğu söylemektedir. Bu bağlamda, çatışmalı ortamlarda yaşayan gençlerin durumlarının kapsamlı olarak ele alınması önemli olacaktır.

1.1.1. Çatışmalı Ortamlarda Yaşayan Gençler

Macksoud, Dyregrov ve Roundalen’e (1993) göre günümüzde silahlı çatışmanın yaşandığı ülke sayısı arttıkça, bu durumun içinde kalan çocuk ve ergen sayısının da artmaktadır. Bu, yaş grubunun silahlı çatışmalardan en çok etkilenen kesim olduğu söylenmektedir (Dedekargınoğlu, 2003).

Yerinden edilme, şiddet olaylarına tanıklık etme, doğrudan saldırı hedefi olma gibi durumların, çatışmalı bölgelerde büyüyen çocuk ve ergenlerin sürekli olarak tanık oldukları ve maruz kaldıkları travmatik olaylardan bazıları olduğu rapor edilmektedir (Yurdakök, 2005). Çatışma yaşanan ülkelerde meydana gelen travmatik yaşantıların, çocukların gelişimi, onların topluma yönelik tutumları, başkalarıyla olan ilişkileri ve genel olarak yaşama bakışları üzerinde etkisi olduğu kuşku götürmez bir gerçektir. Savaş dönemlerinde çocukların ve ergenlerin maruz kaldığı bazı travmatik yaşantılar şu şekilde sıralanabilir: ebeveynlerin şiddet/vahşet içeren ölümü; yakın aile bireylerinin öldürülmesine tanık olma; ayrılık ve yerinden edilme; terör saldırıları, kaçırılma, yaşam tehdidi; şiddet içeren eylemlerde yer alma; bombardıman altında kalma; ebeveynlerin korku tepkilerine tanık olma; fiziksel yaralanma ve sakatlanmalar; aşırı yoksulluk ve açlık (Macksoud, Dyregrov ve Roundalen, 1993).

Çatışma ortamlarında yaşayan ergenler içinde buldukları gelişimsel dönemin özelliği olarak çıkarım yapabilecek bilişsel olgunluğa ve travmatik olayın uzun dönem sonuçlarını algılayabilecek kavrama yeteneğine sahip oldukları için, yaşananların olumsuz etkilerine daha açıktırlar. Travmatik olayların ardından, hazır olmadıkları halde yetişkin rolü üstlenmek durumunda kalabilirler. Ebeveynlerden birinin beklenmedik kaybı ergenlerde olgunlaşmamış kimlik oluşumuna ya da kimlik karmaşasına neden olabilmektedir. Ergenler, travmatik olayların yarattığı kaygılardan uzaklaşmanın bir yolu olarak kendine zarar verme davranışı sergileyebilirler. Ergenlik döneminde çatışma ve savaş gibi travmatik olayların olumsuz sonuçlarından bir diğeri de isyankâr ve antisosyal davranışlarda bulunma eğilimidir (Macksoud, Dyregrov ve Roundalen, 1993).

Silahlı çatışmaların içinde yaşayan ergenler, ardı ardına başka travmlara maruz kalacakları ya da kötü bir şeylerle karşılaşacakları beklentisi içine girebilirler. Buna bağlı olarak, gelecekle ilgili planlar yapamama ya da geleceğe karamsar bakma eğilimi gösterebilirler. Yaşam kendileri ya da çevrelerindeki insanlarla ilgili varsayımları

tamamen sarsılabilmektedir (Dedekargınoğlu, 2003; Macksoud, Dyregrov ve Roundalen, 1993).

Ergenlerde savaş ve çatışmalara bağlı travmaların uzun dđnem etkileri; kronik travma sonrası stres bozukluğu belirtileri gđsterme, travma rđyaları gđrme, travmayı tekrar tekrar hatırlama, ilerde yaşanılabilecek travmalara karşı korku duyma, mitler oluşturma, kişilik değişiklikleri ve psikososyal gelişimde çok sonraki dđnemlerde bozulmalar olarak sıralanabilir (Macksoud, Dyregrov ve Roundalen, 1993).

Thabet ve arkadaşları da (2004) savaş bđlgesinde yaşayan gençlerin travma sonrası stres bozukluğu geliştirme oranlarının yđksek olduğunu ve bunu majđr depresyonun izlediğini belirtmişlerdir. Ayrıca, Thabet ve arkadaşları (2004) savaşı takiben yaptıkları çalışmalarda mđlteci çocukların yerleştiği ve kendi geldikleri őlkeye dair anılar anlattıklarını ve bu nedenle gđ öncesi stres, aileden ayrılma, gđ sonrası stres, sosyo-ekonomik zorluklar ve kđltürleřme zorlukları gibi savaşın travma faktđrlerini ve etkilerini ayırmanın zor olduğunu belirtmişlerdir. Bosna savaşına maruz kalmış ocuklarda Travma sonrası stres bozukluğunun %65, depresyonun %35 gibi yđksek oranlarda kendini gđsterdiđi dikkat çekmektedirler. Ayrıca Afgan gđmeni ergenlerde de yđksek oranda travma sonrası stres bozukluğu ve yaklaşık %34'lđk bir oranla da depresyon gđrđldđđ belirtmiştir (Thabet ve arkadaşları, 2004).

Aker ve arkadaşları (2002) Gđneydođu ve Doğu Anadolu'da yaşanılan zorunlu gđ üzerine yaptıkları çalışmada, zorunlu gđün işkence kadar travmatik bir etkiye sahip olduğunu bulmuşlardır. Zorunlu gđ sırasında kişiler işkence, eve ya da kđye yapılan saldırılar, sevilen birini kaybetmek, toplu dayak gibi deneyimler yaşamaktadır. Travma sonrası stres bozukluğu ve diğer kaygı bozukluklarının ortaya çıkması bu travmatik olaylarla ilintili gđrđlmektedir. Gđ sırasında yaşanılan ev ve mekânın kaybının depresyon belirtilerine yol açtığı belirtilmektedir.

Rogers, Spencer ve Uyangoda (1998) Sri Lanka'da siyasal gerilim ve şiddetin etkisiyle birçoğunu gençlerin ve kadınların oluşturduğu 1950'de %6,5 olan intihar oranının 1995'te %47,3'e yükseldiğini belirtmektedirler. Yazarlara göre bu sonuç çatışmanın, intihar oranları üzerindeki etkisini göstermektedir. İntiharın artış gösterdiği bölgelerin, kırsal ve yoksul bölgeler olduğu dikkat çekmek istedikleri bir başka sonuçtur.

Barenbaum, Ruchkin ve Schwab-Stone'a (2004) göre çocuk ve ergenler savaş sırasında farklı sayıda travmatik yaşantıya maruz kalmaktadır. Bu gibi durumlarda bir aile bireyinin, bir arkadaşın ya da üyesi oldukları topluluktan birinin ölümü, çocuk ve ergenlerin sosyal destek yapısında ciddi kayıplara neden olabilmektedir.

1.2. Dünyaya İlişkin Varsayımlar

Silahlı çatışma ortamında meydana gelen travmatik yaşantılar, bireyi bilişsel, duygusal ve davranışsal açılarından etkileyen olaylardır (Barenbaum, Ruchkin ve Schwab-Stone, 2004). Bu tür yaşantılara maruz kalan bireylerin psikolojik tepkilerini anlamamanın bir yolu, bu insanların dünyaya ilişkin temel varsayımlarını ve stresli yaşam olaylarının bu varsayımlar üzerindeki etkilerini incelemektir.

Jannoff- Bulman'ın (1989) Temel Varsayımlar Modeli, insanların inançları ve varsayımları konusunda kuramsal bir çerçeve sunmaktadır. Bu modelde, bireyin sahip olduğu varsayımlar; dünyanın iyiliği varsayımı, dünyanın anlamlılığı varsayımı ve kendilik değeri varsayımı olmak üzere üç ana gruba ayrılmaktadır.

Dünyanın İyiliği Varsayımı: Bu başlık altında iki temel varsayım bulunmaktadır; kişinin dünyayı ne derece olumlu ya da olumsuz gördüğü, dünyanın ve insanların iyiliğidir (Jannoff- Bulman, 1989).

Dünyanın Anlamlılığı Varsayımı: Bu kategori üç boyutu içermektedir; bu başlıklardan ilki "insanlar neyi hak ediyorlarsa onu yaşarlar" bilişini içeren "adalet" varsayıdır. İkinci başlıkta ise insanların başlarına gelebilecek olaylardan zarar görmelerini en aza indirecek davranışlar sergilemelerini sağlayan "kontrol edebilirlik" ilkesi, üçüncüsü olan "rastlantı" ise insanların başına gelecek kötü olayların adalet ve kontrolü bir açıklama olarak görmemekte ve bu olayların kişileri bulmasının nedeninin bir rastlantıdan ibaret olduğunu söylemektedir(Jannoff- Bulman, 1989).

Kendilik Değeri Varsayımı: İnsanların kendilerine yönelik inanç ve algılarına yönelik üç farklı boyuttan oluşmaktadır. İlk varsayım bireyin kendini ne kadar iyi, ahlaklı ve değerli olarak görüyor ise adil bir dünyada o kadar incinmez olduğu düşüncesidir. İkinci varsayım; bireyin sonuçları kontrol etmek için kişinin sarf ettiği çabadır. Üçüncü varsayım ise dünyada kişilerin başına gelen olaylar rastlantısal olabilir ancak iyi sonuçlar elde edenin şanslı olduğu yönündedir (Jannoff- Bulman, 1989).

Kişinin bilişsel sisteminin merkezinde, dünya ve kendilikle ilgili güvenlik ve incinmezlik duygusunu sağlayan temel varsayımlar bulunmaktadır (Bowlby, 1969). Bu varsayımlar yaşamın ilk yıllarından başlayarak şekillenir. Bu şekillenmeler kişinin yaşadığı her olayla birlikte farklılaşma olasılığı göstermektedir. Savaş gibi bir travma yaşayan, çocuk ya da ergen, yaşadığı coğrafya bakımından güvenilir bir yerde olmadığını düşünebilecektir. Özellikle, daha çevresini ve yaşamı algılayabilecek bir bilişsel yeterliliğe varmadan bu gibi yoğun ve yıpratıcı bir olay yaşadığında, dünyaya ilişkin varsayımları olumsuz etkilenebilecektir.

Macksoud, Dyregrov ve Roundalen'a (1993) göre günlük yaşamda sürekli bir savaşa tanık olmak ya da maruz kalmak, sürekli bir güvende olmama duygusu ile birlikte, çocuğu geleceğe ilişkin yoğun bir bilinmezliğe götürmektedir.

Çatışma ve savaş ortamında yaşamak ve zorunlu göç gibi travmatik olaylar, kişinin dünyaya ilişkin varsayımlarını olumsuz yönde etkilemektedir. Bunun sonucunda genel bir umutsuzluk ve çaresizlik duygusu ortaya çıkmaktadır. Sıklıkla bu durum "hiçbir şey değişmeyecek, yapabileceğim hiçbir şey yok" şeklinde dile getirilmektedir (Kuterovac-Jagodic, 2003).

1.3. Travma

Travma, 'kişinin psişik ve biyolojik başa çıkma mekanizmalarını aşırı zorlayan ve bu kişinin, yani organizmanın normalde güçsüzlüğünü telafi edebilecek başka bir kişinin desteği ile de telafi edilemeyen olay veya olaylardır' (Kolk ve Streeck-Fischer, 2002). Briere ve Scott (2006) kişinin, içsel dinamiklerini bozan, endişe ve aşırı derecede üzüntü yaratan bir olay ile karşılaşmayı travmatik bir deneyim olarak tanımlamaktadır.

DSM III'e göre travma kavramı, bireyde stres yaratan ve olağan yaşantısı dışında meydana gelen olaylar olarak tanımlanmaktadır. DSM III-R'de travma kavramının tanımı daha geniş bir şekilde sunulmuştur: "Kişinin kendisi, ailesi ya da yakınlarının fiziksel bütünlüğüne ya da yaşamına yönelik ciddi bir tehdidin olması, evinin ya da içinde bulunduğu toplumun aniden hasar görmesi, bir başka kişinin ciddi biçimde yaralanmasına ya da ölümüne tanık olmak gibi normal insan yaşantısının dışında olan ve herkeste fark edilir düzeyde stres yaratan, şiddeti yüksek, beklenmedik olaylardır" (APA, 1987).

DSM IV'te (2005) travma sonrası stres bozukluğu üç temel belirti kümesiyle tanımlanmaktadır: Yeniden yaşantılama, aşırı uyarılmışlık hali ve kaçınma. Bu belirtiler hayatı tehdit eden olaylara yanıt olarak ortaya çıkmaktadır.

Travma sonrası stres bozukluğu hemen herkes için travmatik kabul edilen bir yaşam deneyimine, alışılmışın dışında bir yaşamsal tehlide ya da felakete karşı gösterilen bir tepki olarak tanımlanmaktadır (Dünya Sağlık Örgütü 1992).

1.4. Umutsuzluk

'Ummaktan doğan güven duygusu' olarak tanımlanan ve geleceğe yönelik olarak olumlu beklentilere sahip olma duygusunu belirten 'umut', insana gelecekte karşılaşılabileceği olumsuz yaşantılarla baş edebileceği duygusunu vererek ruh sağlığını olumlu yönde etkilemektedir. Umut duygusunun karşıtı olan umutsuzluk ise yaşama bakış açısında kötümserliğin iyimserliğe karşı yükselmesi olarak tanımlanmaktadır (Ehtiyar ve Üngüren, 2009). Umutsuzluk, bireyin ruh sağlığını olumsuz etkilemesinin yanı sıra, depresyon ve intihar eğilimi gibi ruhsal sorunlara yol açan ve bu klinik tabloların bir parçası olarak yer alan bir duygudur (Dilbaz ve Seber, 1993).

Umutsuzluk, kişinin iyilik halinden yoksunluğunu, isteksizliğini ve amaçsızlığını kapsamakla beraber, yaşadığı olayların olumsuz şekilde algılandığı olumsuz bir bilişsel değerlendirmeyi de içermektedir (Ehtiyar ve Üngüren, 2009). Abramson, Hankin ve Siler (2001) depresyonun gelişimini açıklamak üzere Umutsuzluk Kuramını ortaya koymuşlardır. Bu kuram depresyona yol açacak iki ana nedensel etmen üzerinde durur. Birincisi; olumsuz yaşam olaylarındaki umutsuzluğu depresif belirtilere dönüştüren bilişsel savunmasızlık varsayımındaki savunmasızlık-stres öğeleridir. İkincisi ise savunmasız stres öğeleri ve artan umutsuzluk depresyonu semptomları arasına ümitsizlik (olması çok istenen olayların olmaması, olmaması istenen olayların olması) aracılık etmelidir. Bu kuram özellikle orta ve geç ergenliğin ilk döneminde süren depresyonun neden kişisel olduğunu açıklamakta kullanılır. Çünkü bazı anahtar faktörleri bu teori sunar ki bunlar olumsuz yaşam olaylarının yarattığı stres, ümitsizlik ve bilişsel savunmasızlığın bu yaş grubu arasında artmasıdır (Abramson, Hankin ve Siler, 2001).

Amerikan Psikoloji Birliği (1997) umutsuzluğun nedenlerini; çeşitli etkenlere bağlı olarak bireyin etkinliğinin uzun süre kısıtlanması ve bunun sonucunda ortaya çıkan yalnızlık, beden sağlığının kötüleşmesi, uzun süreli stres, kendini bırakmak, soyut değerlere ve/ veya Tanrı'ya olan inancı kaybetmek olarak sıralamaktadır. Umutsuzluğun belirtileri ise kötümser iğerikli konuşmalar, dilde olumsuz ifadeler, edilgenlik, konuşmada azalma, duyguların ifadesinin azalması, inisiyatif kullanma eksikliği, dış uyarılara karşı tepkilerin azalması, kendisiyle konuşan kişiye ilgisizlik, umursamaz ve aldırılmaz tavırlar, iştahta azalma, uyku saatlerinde artma ya da azalma, kişisel bakıma özen göstermeme ve sosyal ortamlardan kaçma olarak aktarmaktadır (Akt. Ehtiyar ve Üngüren, 2009).

Umutsuzluk, literatürde genellikle öğrenilmiş çaresizlik kavramı ile birlikte ele alınmaktadır. Öğrenilmiş çaresizlik, bireyin tepki ve davranışlarının sonuca ulaşmada işe yaramaması ve isteklerini gerçekleştirme çabalarının başarısız olması nedeniyle, kaygı ve korku yaşaması ve dolayısıyla da sonucu kontrol etme için motivasyonunun düşmesi olarak tanımlanmaktadır (Güler, 2005).

İntihar girişiminde bulunan hastaların, genellikle intiharı çaresizlik veya umutsuzluk durumuna bir çıkış yolu olarak gördüklerini saptamışlardır. Ayrıca umutsuzluk, intihar ve depresyon arasında büyük bir ilişki olduğunu belirtilmektedir. Umutsuzluk, uygun şekilde ele alınmadığında psikolojik bozukluklara neden olabilmektedir. Umutsuzluğa sıklıkla mutsuzluk değersizlik, çaresizlik, kararsızlık, eyleme geçememe ve işlerini sürdürmememe gibi durumlar eşlik eder (Dilbaz ve Seber, 1993; Ehtiyar ve Üngüren, 2009).

Yorbık, Dikkatli ve Söhmen'e (2002) göre umutsuzluk travma sonrası stres bozukluğu durumunda da görüldüğünü söylemektedirler.

Çocuk ve ergenlerde yaşanan umutsuzluk, intihar eğilimi ve depresyonun en etkili destekler arasında sosyal destek yer almaktadır (Aktepe, Kandil ve Topbaş, 2005).

1.5. Sosyal Destek

Cobb (1976) sosyal desteği, “kişinin sevildiğine, değer verildiğine, önemsendiğine ve karşılıklı yükümlülüklerin olduğu bir sosyal ağın üyesi olduğuna inanmasını sağlayan bilgi” olarak tanımlamaktadır.

Psikoloji alınındaki birçok araştırma, daha çok bilişsel, duygusal ve davranışsal zorlukların ortaya çıkmasında rol oynayan risk etmenlerine odaklanmaktadır. Bu araştırmaların yanında, son yıllarda stresli ve zor koşullar karşısında uyum sağlamayı kolaylaştıran koruyucu etmenler üzerinde de durulmaya başlanmıştır. Uyum sağlamayı artıran birçok etmenin, sosyal destek ile yakından bağlantılı olduğu bilinmektedir (Rak ve Patterson, 1996).

Tampon Kuramı'na göre sosyal desteğin, bireyleri günlük hayattaki stres olaylarından koruyan tampon görevi üstlendiğini söylemektedir. Sosyal desteği daha güçlü olan bireyler, sosyal destek açısından durumu daha zayıf olan bireylere göre yaşamdaki stresli olaylarla daha iyi başa çıkabilmektedirler (Callaghan ve Morrissey, 1993).

Psikolojik sorunlarla, stresli yaşam koşullarına uyum sağlayanlar sosyal destek düzeyi daha yüksek olan bireyler olduğu görülmektedir (Lara, Leader ve Klein, 1998).

Yapılan bazı araştırmalara göre sosyal desteğin çocuk ve ergenlerin yaşantısında önemli bir rol üstlendiğini; fiziksel ve psikolojik rahatsızlığın iyileşmesinde

destekleyici sosyal ağlar ve yakın ilişkilerin önemli role sahip olduğunu belirtmiştir (Kazak ve ark. 1997; Rak ve Petterson, 1996).

Yapılan çalışmada intihar girişiminde bulunan ergenlerin olumsuz duygu ve düşüncelerini yenmek için gerekli psikososyal çevreden yoksun oldukları bulunmuştur. Ayrıca bu gençlerin sosyal çevre ilişkilerinin (aile, arkadaş ilişkileri) bozuk olduğu tespit edilmiştir. Sosyal destekten yoksun olan birey ümitsizlik duygusu, yalnızlık, düşük benlik saygısı ve ret edilmişlik duygularını yoğunlaştırmaktadır. Ümitsizlik duygusu gencin problemlerle baş etme ve çözme yeteneklerini azaltarak intihar riskini artırmaktadır (Aktepe, Kandil ve Topbaş, 2005). Ergenlik döneminin hassaslığı önemli bir durumdur. Bundan yola çıkarak kişinin yaşamında çok önemli bir yer tutan arkadaş ilişkilerindeki aksaklıkların bu dönemde tetikleyici olabileceği söylenebilir. Türkiye İstatistik Enstitüsünün (2008) verdiği intihar oranlara göre Türkiye’de genel intihar oranı içinde gençlerin intihar oranı %40 iken, Güney Doğu Anadolu bölgesinde bu oran %60’a yükselmektedir. Bu oranlara bakınca intihar sorunu üzerinde sosyal desteğin ne kadar önemli olduğunu vurgulamak çokta alakasız bir durum olmayacaktır.

Sosyal destek, sağlığı (a) düşünce, duygu ve davranışları, sağlığı kalkındırarak yönde düzenlemek; (b) çocuğun ya da gencin, yaşama ilişkin bir anlam oluşturmaya yardımcı olmak; (c) sağlığa katkı sağlayan davranışları kolaylaştırmak biçiminde etkilemektedir (Callaghan ve Morrissey, 1993).

Sosyal desteğin sağladığı sıcaklık, duygusal yakınlık ve kişiler arası ilişkilerdeki güven, psikolojik olarak ergenin iyilik hali için önemli yapılarıdır (Ciarrochi ve Heaven, 2008).

Stresli yaşam olayları karşısında, sosyal destek düzeyleri düşük olan çocukların sosyal destek düzeyleri yüksek olan çocuklara göre daha fazla kaygı ve

depresyon belirtileri ve davranış sorunu yaşadıkları görülmüştür (Barrera, Fleming ve Khan, 2004).

Savaş ve silahlı çatışmaya ilişkin yapılan bir araştırmada travma sonrası stres bozukluğu belirtileri yaşayanların başında ailelerinden uzak kalmış olan ergenlerin geldiği belirtilmiştir (Ajdukovic, 1998).

Savaş ve çatışma ortamı, aileleri de tehdit eder, aile üyelerinin bölünmesine, çocuk ve ergenlerin yaşadıkları çevreden, evlerinden ayrılmasına neden olabilir. Aileler tipik olarak işlevselliğini yitirir ve aile içi ilişkiler dramatik olarak değişir. Savaş zamanında aile ve arkadaş desteğinden uzak kalma gibi süreçler ergenlerin sosyal rollerini seçmelerini ve yetişkin kimliği oluşturmalarını normal şekilde devam ettirmelerini engeller (Ajdukovic, 1998).

Ajdukovic'in (1998) yaptığı araştırma sonucunda savaş sonrasında yaşanan travma belirtilerinin sıklığının ergenler ve diğer yaş grupları arasında çok küçük farklılıklar göstermiş olmalarına karşın bazı tip reaksiyonlarda farklılıklar bulunmuştur. Örnek olarak ergen gruplarında yüksek olan reaksiyonlar suçluluk %42, ilgi duyulan aktivitelere ilginin azalması %40, gerginlik %40, huzursuzluk-uykusuzluk %37, arzu ve istekte azalma %33, yıkıcılık %31, sinirlilik %31 ileri yaşlarda ise daha çok sağlık problemi %45, hafızadaki zorluklar ve zayıf konsantrasyon %43 ve çekingenlik %33 oranlarında başlıca problem olduğu görülmüştür.

1.6. Tezin Amacı

Yapılmış olan çalışmalarda çatışma yaşanan bölgelerde yaşayan gençlerin umutsuzluk yaşadıkları görülmüştür (Ajdukovic, 1998; Bağlı, 2004; Ehtiyar ve Üngüren, 2009; Halis, 2001; Macksoud, Dyregrov, ve Roundalen, 1993; Özbaran ve Tamar, 2004; Rogers, Spencer ve Uyangoda, 1998).

Çatışma yaşanan bölgelerde yaşayan gençlerin dünyaya ilişkin varsayımları açısından çatışma yaşanmayan bölgelerde yaşayan gençlerle karşılaştırıldıklarında farklılıklar gösterdiği görülmektedir (Aker ve arkadaşları, 2002; Macksoud, Dyregrov, ve Roundalen, 1993; Srour ve Srour, 2006).

Çatışma yaşanan bölgelerde yaşayan gençlerin yaşadığı umutsuzlukla başa çıkılmalarındaki en önemli etkenlerden biri sosyal destektir (Ajdukovic, 1998; Ciarrochi ve Heaven, 2008).

Bu araştırma bulgularına dayanarak söz konusu değişkenlerin bir arada ve daha sistematik bir şekilde ele alındığı bir çalışmanın literatüre katkı sağlayacağı düşünülmektedir. Bu araştırmanın amacı, çatışma yaşanan bölgelerdeki gençlerin umutsuzluk düzeylerinin yordanmasında algılanan sosyal destek, travmatik yaşantılar ile dünyaya ilişkin varsayımlar rolünün incelenmesidir.

Ayrıca çatışma yaşanan bölgelerdeki gençlerle çatışma yaşanmayan bölgelerdeki gençlerin söz konusu değişkenler (algılanan sosyal destek, travmatik yaşantılar, dünyaya ilişkin varsayımlar, umutsuzluk) açısından karşılaştırılması da araştırmanın bir diğer amacıdır.

Araştırmanın iki temel hipotezi bulunmaktadır. Bunlardan ilki; çatışma yaşanan bölgelerdeki gençlerin algılanan sosyal destek, travmatik yaşantılar ve dünyaya ilişkin varsayımlarının umutsuzluk düzeylerini anlamlı olarak yordadığı yönündedir. İkinci hipotez ise; çatışma yaşanan bölgelerdeki gençlerle çatışma yaşanmayan bölgelerdeki gençlerin algılanan sosyal destek, travmatik yaşantılar, dünyaya ilişkin varsayımları ve umutsuzluk düzeyleri açısından farklılık göstereceği yönündedir.

Ayrıca aşığıda yer alan araştırma sorunlarında yanıt aranacaktır.

1- Araştırmada yer alan değişkenler (travmatik yaşantılar, umutsuzluk düzeyi, dünyaya ilişkin varsayımlar, algılanan sosyal destek) arasında nasıl bir ilişki söz konusudur?

2- Çatışma yaşanan bölgelerdeki gençlerin yaşadıkları travmatik olaylar ile algılanan sosyal düzeyleri ve dünyaya ilişkin varsayımlar umutsuzluk düzeylerini ne düzeyde yordamaktadır?

1.7. Tezin Önemi

İlgili literatür incelendiğinde çatışma yaşanan bölgelerde yaşayan bireyler ile ilgili çalışmaların sayısının azlığı dikkat çekmektedir. Oysaki bu tür çalışmalardan elde edilecek bilgiler, bu bölgelerde yaşayan bireylerin psikososyal durumlarını ve gereksinimlerini anlamak açısından oldukça önemlidir. Bu konu orda yaşayan bireyler açısından çok büyük önem arz etmektedir.

Ülkemizde belli bölgelerde yaşayan çatışmalar ve beraberinde getirdiği travmatik yaşantılar bu bölgelerde yaşayan gençlerin ruhsağlığı açısından önemli bir tehdit oluşturmaktadır. Bununla birlikte bu konuda yapılan çalışmaların sayısı oldukça sınırlıdır.

Önerilen tez çalışmasının çatışma yaşanan bölgelerdeki gençlerin psikolojik uyumu ile ilişkili etkenlere ilişkin literatüre ve kurumsal anlayışa katkıda bulunacağı düşünülmektedir.

Bu araştırma ile birlikte çatışma yaşanan bölgelerdeki gençlerin psikolojik uyumunu ve gelecekte beklediklerini olumlu ya da olumsuz yönde yordayan değişkenler ile belirlenebilecektir. Elde edilecek bulguların bu gençler için psikososyal

müdahalelerin planlamasına, ruh sağlığı politikalarının belirlenmesine yönelik önemli doğurguları olacağına inanılmaktadır.

Çatışma yaşanan bölgelerdeki bireylerin umutsuzluk düzeyleri, dünyaya ilişkin varsayımları ve travmatik yaşantıları açısından sosyal desteğin ne denli katkıda bulunduğu bilgisine dikkat çekilmesi bu alanda çalışan klinik psikologların veya terapistlerin danışanlarına yaklaşımlarında önemli bir bilgi sağlayacağı açısından da önemlidir.

2. YÖNTEM

2.1. Örneklem

Bu araştırmanın örneklemini Ankara, İstanbul, Diyarbakır ve Van'da yaşamakta olan 278'i kadın, 253'ü erkek olmak üzere 531 üniversite öğrencisi oluşturmaktadır. Örneklemin % 46,5'i çatışma yaşanan (Diyarbakır, Van), % 53,5'i de çatışma yaşanmayan (İstanbul, Ankara) illerde yaşamaktadır. Katılımcıların yaşları 18-35 arasında değişmekte olup yaş ortalaması 21,44'dür. Katılımcılara ait sosyodemografik bilgiler Tablo 1'de ayrıntılı olarak gösterilmiştir.

2.2. Veri Toplama Araçları

Veri toplamak üzere oluşturulan bataryada aşağıdaki soru formları ve ölçekler yer almaktadır.

2.2.1. Sosyodemografik Bilgi Formu

Bataryanın en başında katılımcı hakkındaki sosyodemografik bilgileri almayı amaçlayan bir form yer almaktadır. Sosyodemografik Bilgi Formunda yaş, cinsiyet, medeni durum, okul, bölüm, bir işte çalışıp çalışmadığı, birlikte yaşadığı kişi veya kişiler, yaşadığı yer, kardeş sayısı, anne-baba eğitim durumu ve ekonomik durum gibi sorulara yer verilmektedir.

Tablo 1. Tüm Örneklem Grubu İçin Sosyodemografik Özellikler Tablosu

		Çatışma Yaşanan	Çatışma Yaşanmayan	Toplam
		N (%)	N (%)	N (%)
Cinsiyet	Kadın	123 (%49,8)	155 (%54,6)	278 (%52,3)
	Erkek	124 (%50,2)	129 (%45,4)	253 (%47,7)
Yaş	18-25	233 (%94.3)	266(%98,2)	499 (%92.5)
	26-35	14 (%5.7)	18(%1,8)	32 (%7.5)
Anne Eğitim Düzeyi	Okur Yazar Değil	125 (%50.6)	14(%4.9)	139 (%26.2)
	Okur Yazar	27 (10.9)	15(%5.3)	42 (%7.2)
	İlkokul	58 (23.5)	109(%38.4)	167 (%31.5)
	Ortaokul	14 (5.7)	42(%14.8)	56 (%10.5)
	Lise	14 (5.7)	68(%23.9)	82 (%15.4)
	Üniversite ve Üzeri	9 (3.6)	36(%12.7)	45 (%8.5)
Baba Eğitim Düzeyi	Okur Yazar Değil	33 (%13.4)	3(%1.1)	36 (%6.8)
	Okur Yazar	39 (%15.8)	5(%1.8)	44 (%8.3)
	İlkokul	78 (%31.6)	64(%22.5)	142 (%26.7)
	Ortaokul	33 (%13.4)	52(%18.3)	85 (%16.0)
	Lise	50 (%20.2)	90(%31.7)	140 (%26.4)
	Üniversite ve Üzeri	14 (%5.7)	70(%24.6)	84 (%15.8)
Ailenin Geliri	0-500	41 (%16.5)	11(%4.1)	52 (%9.9)
	501-1000	100 (%40.5)	61(%21.6)	161 (%30.4)
	1001-1500	36 (%14.5)	59(%20.9)	95 (%17.9)
	1501-2000	17 (%6.9)	45(%15.9)	62 (%11.7)
	2001-2500	3 (%1.2)	23(%8.2)	26 (%4.9)
	2501-3000	5 (%2.0)	12(%4.3)	17 (%3.2)
	3001 ve üzeri	7 (%2.8)	14(%5.9)	21 (%4.6)
	Belirtilmemiş	38 (%15.4)	57(%20.1)	95 (%17.9)
Medeni Durum	Bekar	235 (%95.1)	282 (%99.3)	517 (%97.4)
	Evli	6 (%2.4)	0 (%0)	6 (%1.1)
	Diğer	6 (%2.4)	2 (%0.7)	8 (%1.5)
Çalışma Durumu	Evet	27 (%10.9)	45 (%15.8)	72 (%13.6)
	Hayır	220 (%89.1)	239 (%84.2)	459 (%86.4)
Toplam		247 (%100)	284 (%100)	531 (%100)

Devamı diğer sayfadadır.

		Çatışma Yaşanan	Çatışma Yaşanmayan	Toplam
		N (%)	N (%)	N (%)
Yerleşim Birimi	Metropol	7 (%2.8)	160 (%56.3)	167 (%31.5)
	İl	149 (%60.3)	57 (%20.1)	206 (%38.8)
	İlçe	58 (%23.5)	48 (%16.9)	106 (%20.0)
	Kasaba	4 (%1.6)	7 (%2.5)	11 (%2.1)
	Köy	29 (%11.7)	12 (%4.2)	41 (%7.7)
Toplam		247 (%100)	284 (%100)	531 (%100)

2.2.2. Önceki Travmatik Yaşantılar – “Travmatik Yaşantılar Listesi”

Kişilerin başından geçmiş olabilecek ya da yakından tanık olmuş olabilecekleri olası travmatik yaşantıları öğrenmeye yönelik olarak hazırlanmış bir listedir. Listede kaza, yangın ya da patlama olayı, doğal afet, fiziksel saldırı, cinsel saldırı, çarpımsa ya da savaş alanında bulunma, hapsedilme, işkenceye maruz kalma, yasamı tehdit eden bir hastalık, sevilen ya da yakın birinin ani ve beklenmedik ölümü ya da bunların dışında kalan bir travmatik yaşantı yasayıp yasamadıklarını anlamak üzere toplam 10 madde bulunmaktadır. Kişiyi kendisi için geçerli olan maddeleri işaretlemesi istenmiştir (Gökler, 2008).

2.2.3. Beck Umutsuzluk Ölçeği (BUÖ)

Özgün adı "Hopelessness Scale (HS)" olan Beck Umutsuzluk Ölçeği (BUÖ) Beck, Lester ve Trexler (1974) tarafından geliştirilmiştir. Beck Umutsuzluk Ölçeği (BUÖ) evet ve hayır şeklinde yanıtlanan 20 maddeden oluşmaktadır. Maddelerin 11 tanesi için "evet" (2, 4, 7, 9, 11, 12, 14, 16, 17, 18, 20.) seçeneği 9 tanesi için "hayır" (1, 3, 5, 6, 8, 10, 13, 15, 19.) seçeneği 1 puan alır. Ölçekte alınabilecek puanlar 0-20 arasında değişmektedir (Seber, Dilbaz, Kaptanoğlu ve Tekin, 1993).

Beck Umutsuzluk Ölçeğini 1991 yılında Türkçeye uyarlayan ve çeviren Seber'dir. Beck Umutsuzluk Ölçeği'nin güvenilirlik çalışması iç tutarlılık ve puan değişmezliği olmak üzere iki kısımdan yürütülmüştür. Hasta grubunun ölçekten aldıkları puanlar üzerinden yapılan iç tutarlılığa ilişkin analizler sonucunda Cronbach Alfa güvenilirlik kat sayısı .86 olarak belirlenmiştir Yapılan varyans analizi sonucunda Alfa katsayısı değerinin ($p<0.001$) ileri düzeyde anlamlı olduğu belirlenmiştir. Ölçeğin her bir maddesinden alınan puanlar ile tüm ölçekten alınan puanlar arasındaki madde-toplam puan korelasyonları .07 ile .72 arasında bulunmuştur. Ölçeğin puan değişkenliğine ilişkin analizler, test-tekrar test yöntemi ile Anadolu Üniversitesi Tıp Fakültesi son sınıf öğrencilerinden oluşan 30 kişilik bir gruba iki kez uygulanarak yapıldı. Uygulamalardan alınan puanlar üzerinden hesaplanan güvenilirlik katsayısı 0.74 ileri derecede anlamlı ($p<0.001$) bulunmuştur (Seber, Dilbaz, Kaptanoğlu ve Tekin, 1993).

Ölçek yapısı ve uyum geçerliliği açısından incelenmiştir. Ölçeğin hasta ve kontrol gruplarındaki olgulara uygulanması sonucunda elde edilen puan ortalamaları arasındaki farkın anlamlılığı student-t testi ile sınıanmıştır. Her iki grubunda puan ortalamaları anlamlı düzeyde farklı bulunmuştur ($t=12.49$, $p<0.001$) (Seber, Dilbaz, Kaptanoğlu ve Tekin, 1993). Benzer analiz 1994 yılında Durak tarafından da yapılmış ve ölçeğin çalışma ve karşılaştırma gruplarını anlamlı olarak ayırt edebildiği bulunmuştur. Beck Umutsuzluk Ölçeği'nin tanı gruplarını doğru sınıflandırabilme yüzdelerini görebilmek amacıyla yapılan diskriminant analizi sonucunda, en yüksek yüzde ile ait olduğu grupta doğru olarak sınıflandırılan grubun, %80 ile epileptik hastalar olduğu bulunmuştur (Durak, 1994). Hastaların Beck Depresyon Ölçeği ve Rosenberg Benlik Saygısı Ölçeği'nden aldıkları puanlar arasındaki ilişkinin incelenmesi ile ölçeğin uyum geçerliği kontrol edilmiştir. Alınan sonuçlara göre gruptaki olguların BDÖ, RBSÖ ve BUÖ'den aldıkları puanlar birbiri ile anlamlı düzeyde ilişkili ve umutsuzluk ölçeğinin uyum geçerliği yüksek olduğu kanıtına varılmıştır (Seber, Dilbaz, Kaptanoğlu ve Tekin, 1993).

2.2.4. Çok Boyutlu Algılanan Sosyal Destek Ölçeği (Gözden Geçirilmiş Formu)

Çok Boyutlu Algılanan Sosyal Destek Ölçeği (Multidimensional Scale of Perceived Social Support) Zimet ve arkadaşları (1988) tarafından bireylerin algıladıkları sosyal destek unsurlarını belirlemek amacıyla geliştirilmiştir. Ölçeğin "aile", "arkadaş" ve "özel bir insan" desteğini belirlemek üzere her biri 4 maddeden oluşan 3 alt ölçeği vardır. Toplam 12 maddeden oluşan likert tipi bir ölçektir. Ölçeğin her bir maddesi 'kesinlikle evet' ve 'kesinlikle hayır' arasında değişen 7 dereceli (1-7 puan) bir puanlama sistemi vardır. Ölçeğin tamamından elde edilebilecek en yüksek puan 84'tür ve alınan puan yükseldikçe algılanan sosyal desteğin de aynı oranda yükseldiği kabul edilir (Kazarian ve McCabe, 1991; Zimet, Dahlem, Zimet ve Farley, 1988).

Ölçeğin Türkçe formunun yapı geçerliliği, güvenilirliği ve faktör yapısı, Eker ve Arkar tarafından 1995 yılında yapılmıştır. Ancak alt ölçeklerden 'özel bir insan' alt ölçeğinin yapı geçerliliği diğerlerine göre daha düşük belirlenmiştir. Bunun nedeni olarak da kültürel öğeler gösterilmiştir. Türkiye'de örnekleme oluşturan gençlerin büyük bir kısmının özel bir insan teriminden sadece kız/erkek arkadaş anladıkları belirlenmiştir. Zimet, Powell, Farley, Werkman ve Berkoff (1990) da yaptıkları çalışmada aile ve özel insan terimlerinin anlamlarının araştırılması gerektiğini belirtmişlerdir. Bunun üzerine Eker ve Arkar 2001 yılında kültürel yapıya daha uygun bir ölçek elde etmek için yeni bir çalışma yaparak aileyi: ebeveynler, eş, çocuklar ve kardeşlerden olarak; özel bir insanı ise aile ve arkadaşlar dışında kalan flört, nişanlı, doktor, akrabalar, komşu v.s. olarak belirlemişlerdir. Ölçeğin yeni formu yatarak tedavi gören psikiyatri hastaları, cerrahi müdahale yapılan hastalar ve rastgele seçilmiş ziyaretçi hastalardan oluşan 3 ayrı gruba uygulanmıştır. Bu grupların her biri 50 kişiden oluşmuştur. Ölçeğin iç tutarlılığını belirlemek için cronbah alfa yöntemi kullanılmış değerler .80 ile .95 arasında bulunmuştur. Tek yönlü ANOVA kullanılarak, çalışmanın

üç örnekleme birbirleriyle karşılaştırılmıştır. Aile ($F(2,147)=17.31, p<0.001$), arkadaş ($F(2,147)=16.57, p<0.001$) alt-ölçeklerinde ve toplam puanda ($F(2,147)=11.99, p<0.001$) karşılaştırmalar anlamlı bulunmuştur. Birebir karşılaştırmalar için Duncan yöntemi kullanılmış ($p=0.05$ seviyesinde); ölçeğin yapı geçerliliğine ek bir katkı sağlamak için ölçekten alınan toplam puanda ve aile ile arkadaş alt-ölçeklerinde, psikiyatri örnekleme, birbirinden anlamlı olarak farklılık göstermeyen cerrahi ve normal örneklemlerinden, anlamlı olarak daha az düzeyde sosyal destek bildirmiştir.

2.2.5. Dünyaya İlişkin Varsayımlar Ölçeği (DİVÖ)

DİVÖ (World Assomptions Scale- WAS) Janoff-Bulman (1989) tarafından travmatik olaylar yaşamış bireylerin temel varsayımlarını anlamak amacıyla geliştirilmiştir. 32 madde ve 6 basamaktan oluşan likert tipi bir ölçektir. Ölçeğin bir ucunda yer alan 'kesinlikle katılmıyorum' ifadesi 1 puan olarak, diğer uçta yer alan 'tamamen katılıyorum' ifadesi ise 6 puan olarak belirlenmiştir. Ölçekte yer alan 2, 8, 12, 18, 31. maddeler ters olarak kodlanmaktadır. Özgün formda, her biri birer varsayımı temsil eden yedi alt boyut bulunmaktadır: Dünyanın iyiliği, adalet, olayların kontrol edilebilirliği, rastlantısallık, kendilik değeri, yaşam değerinde kişisel kontrol ve şans. Ölçekten alınan puanların yükselmesi, kişinin dünyaya ilişkin varsayımlarının daha olumlu olduğu anlamına gelmektedir.

Dünyaya İlişkin Varsayımlar Ölçeği'ni 2008 yılında Yılmaz Türkçe'ye çevirmiştir ve uyarlamış. Ölçeğin özgün formunda yer alan maddeler hem araştırmacı hem de bir yabancı dil uzmanı tarafından Türkçe'ye çevrilmiş sonrasında bir klinik psikolog ve bir sosyal psikolog tarafından özgün biçimi ile karşılaştırılmış ve ölçeğin Türkçe formunun son hali verilmiştir (Yılmaz, 2008).

Ölçeğin geçerliliğini belirlemek amacıyla yapı ve ölçüt bağlantılı geçerliliği incelenmiş, ölçeğin uygulandığı 219 katılımcının almış olduğu puanlar üzerinden temel bileşenler analizi yapılarak da faktör yapısı belirlenmiştir (Yılmaz, 2008).

Ölçeğin yorumlanabilirliği açısından, altı faktörlü çözümün, bu ölçeğin yapısı için en uygun çözüm olduğuna karar verilmiştir. Bu altı faktör, varyansın %52.41'ini açıklamaktadır. Birinci faktör varyansın % 11.25'inden; ikincisi % 10'undan; üçüncüsü % 9.24'ünden; dördüncüsü % 8.78'inden; beşincisi % 6.72'sinden; altıncısı % 6.40'ından sorumludur. Bu çalışmada alt faktörler sırasıyla iyilik varsayımı (6 madde), adalet varsayımı (8 madde), şans varsayımı (4 madde), rastlantısallık varsayımı (6 madde), kendilik değeri varsayımı (4 madde); ve kontrol varsayımı (3 madde) olarak adlandırılmıştır (Yılmaz, 2008).

DİVÖ'nün güvenilirliğine ilişkin bilgi, Cronbach Alfa iç tutarlık katsayısı, test-tekrar test tekniği ve madde-test korelasyonu ile elde edilmiştir.

Ölçek toplam puanı için yapılan iç tutarlık analizi sonucunda, 185 kişiden tüm ölçek için elde edilen iç tutarlık katsayısı .70, ölçeğin iyilik varsayımı, adalet varsayımı, şans varsayımı, rastlantısallık varsayımı, kendilik değeri varsayımı ve kontrol varsayımı alt boyutlarının iç tutarlık katsayıları da sırasıyla .58, .57, .85, .59, .13 ve .47 olarak hesaplanmıştır. Ölçeğin zaman içindeki tutarlılığına bakmak amacıyla, ölçek 84 kişiye ortalama üç hafta sonra bir kez daha verilmiştir. Bunun sonucunda elde edilen test-tekrar test güvenilirlik katsayısı tüm ölçek için .58 bulunmuştur. Ölçeğin alt boyutlarının zaman içindeki tutarlıklarına ilişkin güvenilirlik katsayıları ise, iyilik varsayımı için .54; adalet varsayımı için .59; şans varsayımı için .73; rastlantısallık varsayımı için .42; kendilik değeri varsayımı için .37; kontrol varsayımı için .44 olarak bulunmuştur (Yılmaz, 2008).

2.3. İşlem

Bu çalışmada araştırma grubunu oluşturmak üzere çatışmalı bölgeler olan Diyarbakır ve Van illerindeki; karşılaştırma grubu oluşturmak üzere de Ankara ve İstanbul illerindeki devlet üniversitelerinde okumakta olan öğrencilere ulaşılmıştır. Veriler toplandığı sırada Van ve Diyarbakır'da okumakta olup yaşamlarının büyük bölümünü çatışma yaşanmayan illerde geçirmiş olan öğrenciler araştırma grubundan çıkartılmıştır. Benzer biçimde veriler toplandığı sırada Ankara ve İstanbul'daki üniversitelerde okumakta olup, yaşamlarının büyük bölümünü çatışma yaşanan bölgelerde geçirmiş olan öğrenciler de karşılaştırma grubunun dışında bırakılmıştır. Veriler Yüzüncü Yıl, Dicle, Marmara ve Ankara üniversitelerindeki gönüllü öğrencilerden toplanmıştır. Katılımcılara ilk olarak Bilgilendirilmiş Onam Formu (EK A) verilmiş; hem yazılı hem de sözlü olarak, gizlilik ilkesi araştırmaya katılımında gönüllük esası vurgulanmıştır. Katılmayı kabul eden katılımcılara formlar doğrudan araştırmacı tarafından uygulanmıştır. Katılımcılara sırası ile demografik bilgi formu, Travmatik Yaşantılar Listesi, Beck Umutsuzluk Ölçeği, Çok Boyutlu Algılanan Sosyal Destek Ölçeği ve Dünyaya İlişkin Varsayımlar Ölçeği verilmiştir. Verilen formlar yaklaşık 10 dakika sürmüştür.

Ölçekler katılımcılara verildikten sonra bazı sorunlar ortaya çıkmıştır. Özellikle çatışma yaşanan illerde (Diyarbakır ve Van) katılımcıların verilen ölçekleri yanıtlama konusunda temkinli yaklaştıkları gözlemlenmiştir. Bu illerdeki öğrencilerin çatışma yaşanmayan illerdeki öğrencilere göre araştırmanın amacı, kim tarafından yapıldığı, yanıtların kiminle ve ne gerekçe ile paylaşılacağı, sonuçların ne için kullanılacağı yönünde daha fazla soru sordukları dikkati çekmiştir. Ayrıca özellikle Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi'nde ulaşılan katılımcıların bir kısmının ölçeklerin üzerine "hayat boş ne diye böyle şeylerle uğraşıyorsun" gibi sözler yazdıkları ya da büyük çarpılar atıp karaladıkları görülmüştür.

3. BULGULAR

Araştırmanın bu bölümünde, araştırma sorularını yanıtlamak amacıyla bir önceki bölümde açıklanmış olan veri toplama araçlarına dayalı olarak elde edilen verilerin istatistiksel yöntemlerle analizi sonucunda ortaya çıkan bulgulara yer verilmiştir.

3.1. Değişkenler Arası ilişkiler

Bu bölümde araştırmada yer alan temel değişkenler arasındaki ilişkileri anlamak üzere yapılan korelasyon analizlerinin sonuçlarına yer verilmektedir.

Tablo 2’de görüldüğü üzere demografik verilerden ilki olan yaş ile Beck Umutsuzluk Ölçeği toplam puanları ve Travmatik Yaşantılar Listesi puanları arasında pozitif ve istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki bulunmuştur (sırasıyla $r=.11$, $p<.05$; $r=.13$, $p<.01$). Ayrıca yaş ile Çok Boyutlu Sosyal Destek Ölçeği toplam puanları arasında negatif ve istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki olduğu görülmektedir ($r=-.16$, $p<.01$). Bunun dışında yaş ile Dünyaya İlişkin Varsayımlar Ölçeği toplam puanları arasında anlamlı bir ilişki olmadığı görülmektedir.

Bir diğer demografik değişken olan gelir düzeyi ile Beck Umutsuzluk Ölçeği toplam puanları ve Travmatik Yaşantılar Listesi puanları arasında negatif ve istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki olduğu görülmektedir (sırasıyla $r=-.24$, $-.16$, $p<.01$). Söz konusu değişkenin Çok Boyutlu Sosyal Destek Ölçeği toplam puanları ile Dünyaya İlişkin Varsayımlar Ölçeği toplam puanları arasında pozitif ve istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki olduğu görülmektedir ($r=.23$, $p<.01$; $r=.10$, $p<.05$).

Tablo 2. Araştırmada Yer Alan Temel Değişkenler Arasındaki İlişkiler

	2	3	4	5	6	7	8
1-Yaş	-,26(**)	-,29(**)	-,28(**)	-,01	,11(*)	,13(**)	-,16(**)
2-Gelir Düzeyi		,24(**)	,29(**)	,10(*)	-,24(**)	-,16(**)	,23(**)
3-Anne Eğitim Düzeyi			,68(**)	,03	-,09(*)	-,13(**)	,22(**)
4-Baba Eğitim Düzeyi				,07	-,09(*)	-,18(**)	,17(**)
5-DİVÖ Toplam Puanı					-,44(**)	-,04	,29(**)
6-BUÖ Toplam Puanı						,18(**)	-,39(**)
7-Travmatik Yaşantılar Toplam Puanı							-,05
8-ÇBASDÖ Toplam Puanı							1.00

*p<.05, **p<.01

Anne eğitim düzeyi ile Beck Umutsuzluk Ölçeği toplam puanları ve Travmatik Yaşantılar Listesi puanları arasında negatif yönde ve istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki olduğu görülmektedir (sırasıyla $r=-.09$, $p<.05$; $r=-.13$, $p<.01$). Anne eğitim düzeyi ile Çok Boyutlu Sosyal Destek Ölçeği toplam puanları arasında pozitif ve istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki olduğu görülmektedir ($r=.23$, $p<.01$). Anne eğitim düzeyi ile Dünyaya İlişkin Varsayımlar Ölçeği toplam puanları arasında anlamlı bir ilişki görülmemektedir.

Baba eğitim düzeyi ile Beck Umutsuzluk Ölçeği toplam puanları ve Travmatik Yaşantılar Listesi puanları arasında negatif yönde ve istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki olduğu görülmektedir (sırasıyla $r=-.09$, $p<.05$; $r=-.18$, $p<.01$). Baba eğitim düzeyi ile Çok Boyutlu Sosyal Destek Ölçeği toplam puanları arasında pozitif ve istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki olduğu görülmektedir ($r=.17$, $p<.01$). Bununla birlikte baba eğitim

düzeyi ile Dünyaya İlişkin Varsayımlar Ölçeği toplam puanı arasında anlamlı bir ilişki bulunamamıştır.

Tablo 2'de görüleceği gibi kullanılan ölçeklerin toplam puanlarının bir biri ile olan ilişkilerine bakıldığında Dünyaya İlişkin Varsayımlar Ölçeği ile Beck Umutsuzluk Ölçeği toplam puanları arasında negatif yönde ve istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki olduğu görülmektedir ($r=-.44$, $p<.01$). Çok Boyutlu Sosyal Destek Ölçeği ile Dünyaya İlişkin Varsayımlar Ölçeği toplam puanları arasındaki ilişkiye bakıldığında pozitif yönde ve istatistiksel olarak anlamlı bir fark olduğu görülmektedir ($r=.29$, $p<.01$). Ancak Travmatik Yaşantılar Listesi puanları ile Dünyaya İlişkin Varsayımlar Ölçeği toplam puanları arasında anlamlı bir ilişki bulunamamıştır.

Beck Umutsuzluk Ölçeği toplam puanları ile Travmatik Yaşantılar Listesi puanları arasında pozitif yönde ve istatistiksel olarak anlamlı bir fark olduğu görülmektedir ($r=.18$, $p<.01$). Ayrıca Beck Umutsuzluk Ölçeği ile Çok Boyutlu Algılanan Sosyal Destek Ölçeği toplam puanları arasında da negatif yönde ve istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki olduğu görülmektedir ($r=-.39$, $p<.01$).

Travmatik Yaşantılar Listesi puanları ile Çok Boyutlu Sosyal Destek Ölçeği toplam puanları arasında anlamlı bir ilişki görülmemiştir.

3.2. Çatışma Yaşanan ve Yaşanmayan Bölgelerdeki Gençlerin Travmatik Yaşantılar Listesi, Çok Boyutlu Algılanan Sosyal Destek Ölçeği, Beck Umutsuzluk Ölçeği, Dünyaya İlişkin Varsayımlar Ölçeği Toplam Puanları Açısından Karşılaştırılması

Çatışma yaşanan ve yaşanmayan bölgelerdeki gençlerin Travmatik Yaşantılar Listesi puanları, Çok Boyutlu Algılanan Sosyal Destek Ölçeği puanları, Beck Umutsuzluk Ölçeği puanları, Dünyaya İlişkin Varsayımlar Ölçeği puanları açısından bağımsız örneklem t-testi (independent groups t-test) kullanılarak karşılaştırılmıştır.

Tablo 3'te görüldüğü üzere çatışma yaşanan ve yaşanmayan bölgelerdeki gençlerin Travmatik Yaşantılar Listesi toplam puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark saptanmıştır. Çatışma yaşanan bölgelerdeki gençlerin Travmatik Yaşantılar Listesi toplam puanları ($X=2.10$, $ss=1.75$), çatışma yaşanmayan bölgelerdeki gençlerin Travmatik Yaşantılar Listesi puanları toplamından ($X=1.75$, $ss=1.48$) anlamlı düzeyde yüksektir ($t=2.51$, $p<.05$).

Çatışma yaşanan ve yaşanmayan bölgelerdeki gençlerin Çok Boyutlu Algılanan Sosyal Destek Ölçeği toplam puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark saptanmıştır. Çatışma yaşanan bölgelerdeki gençlerin Çok Boyutlu Algılanan Sosyal Destek Ölçeği toplam puanları ($X=57.95$, $ss=13.70$), çatışma yaşanmayan bölgelerdeki gençlerin Çok Boyutlu Sosyal Destek Ölçeği puanları toplamından ($X=64.44$, $ss=12.44$) anlamlı düzeyde düşüktür ($t_{(529)}=5.72$, $p < .01$).

Tablo 3. Çatışma Yaşanan ve Yaşanmayan Bölgelerdeki Gençlerin Travmatik Yaşantılar Listesi Puanları, Çok Boyutlu Algılanan Sosyal Destek Ölçeği Puanları, Beck Umutsuzluk Ölçeği Puanları ve Dünyaya İlişkin Varsayımlar Ölçeği Puanları Açısından Karşılaştırılması

<i>Değişkenler</i>	Çatışma Yaşanan Bölgelerdeki Gençler (n=247)		Çatışma Yaşanmayan Bölgelerdeki Gençler (n=284)		<i>T</i>
	<i>X</i>	<i>ss</i>	<i>X</i>	<i>Ss</i>	
Travmatik Yaşantılar	2.10	1.75	1.75	1.48	2.48*
Toplam Puanı					
ÇBASDÖ Toplam Puanı	57.95	13.70	64.44	12.44	-5.72***
Aile	20.40	5.70	22.92	4.44	-5.62***
Arkadaş	20.26	5.58	22.37	4.70	-4.68***
Özel Biri	17.29	8.01	19.15	7.75	-2.71**
BUÖ Toplam Puanı	6.68	4.33	5.42	4.10	3.44**
DİVÖ Toplam Puanı	114.23	19.84	114.78	18.36	-.33
İyilik	6.89	20.81	6.43	21.15	-.58
Adalet	29.85	8.42	30.02	7.55	-.25
Şans	13.61	5.21	13.95	5.15	-.74
Rastlantı	19.95	5.11	19.72	4.65	.53
Kendilik	17.88	4.13	17.89	4.16	-.01
Kontrol	12.13	3.62	12.06	3.26	.22

p<.05,**p<.01,***p<.001

Çatışma yaşanan ve yaşanmayan bölgelerdeki gençler arasında Çok Boyutlu Algılanan Sosyal Destek Ölçeği'nin alt ölçeklerinden Aile Desteği, Arkadaş Desteği ve Özel Biri Desteği puanları istatistiksel açıdan anlamlı farklılık göstermektedir. Çatışma yaşanan bölgelerdeki gençlerin Aile Desteği alt ölçeği puanları ($X=20.40$, $ss=5.70$), çatışma yaşanmayan bölgelerdeki gençlerin Aile Desteği alt ölçeği puanlarından ($X=22.92$, $ss=4.45$) anlamlı düzeyde düşüktür ($t_{(529)}=5.62$, $p < .001$). Çatışma yaşanan bölgelerdeki gençlerin Arkadaş Desteği alt ölçeği puanları ($X=20.26$, $ss=5.58$), çatışma yaşanmayan bölgelerdeki gençlerin Arkadaş Desteği alt ölçeği puanlarından ($X=22.37$, $ss=4.70$) anlamlı düzeyde düşüktür ($t_{(529)}=4.68$, $p < .001$). Çatışma yaşanan bölgelerdeki gençlerin Özel Biri Desteği alt ölçeği puanları ($X=17.29$, $ss=8.01$), çatışma

yaşanmayan bölgelerdeki gençlerin Özel Biri Desteği ölçeği puanlarından ($X=19.15$, $ss=7.75$) anlamlı düzeyde düşüktür ($t_{(529)}=2.71$, $p<.01$).

Beck Umutsuzluk Ölçeği toplam puanlarının, çatışma yaşanan ve yaşanmayan bölgelerdeki gençler arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark gösterdiği görülmüştür. Çatışma yaşanan bölgelerdeki gençlerin Beck Umutsuzluk Ölçeği toplam puanları ($X=6.68$, $ss=4.33$), çatışma yaşanmayan bölgelerdeki gençlerin Beck Umutsuzluk Ölçeği puanları toplamından ($X=5.42$, $ss=4.10$) anlamlı düzeyde yüksektir ($t_{(529)}=3.44$, $p < .01$).

Dünyaya İlişkin Varsayımlar Ölçeği toplam puanları çatışma yaşanan ve yaşanmayan bölgelerdeki gençler arasında farklılık göstermemektedir. Ayrıca Dünyaya İlişkin Varsayımlar Ölçeği'nin alt ölçeklerinden alınan puanlar açısından da çatışma yaşanan ve yaşanmayan bölgelerdeki gençler arasında istatistiksel açıdan anlamlı farklılık bulunmuştur.

3.3. Regresyon Analizi Sonuçları

Bu bölümde Beck Umutsuzluk Ölçeği puanlarını yordayan değişkenlerin neler olduğunun belirlenmesi amacıyla yapılan hiyerarşik regresyon analizi sonuçlarına yer verilmektedir.

3.3.1. Umutsuzluk Düzeylerini Yordayan Faktörlere İlişkin Çoklu Regresyon Analizi Sonuçları

Tüm örneklem grubunda umutsuzluk düzeylerini yordayan faktörleri saptamak amacıyla çoklu regresyon analizi yapılmıştır. Beck Umutsuzluk Ölçeği puanının bağımlı değişken olarak alındığı regresyon analizinde sırayla birinci adımda sosyodemografik değişkenler, ikinci adımda Travmatik Yaşantılar, üçüncü adımda algılanan sosyal destek puanları, dördüncü adımda ise dünyaya ilişkin varsayımlar ölçeğinden alınan puanlar ayrı bloklar olarak ele alınmıştır. Bu yöntemle bu dört değişken grubun umutsuzluk düzeyine ne kadar katkıda bulunduğu saptanmıştır edilmiştir. Yapılan regresyon analizinin aşama sırası Tablo 4'te verilmektedir.

Tablo 4'te görüldüğü gibi sosyodemografik özellikleri temsil eden ilk blokta katılımcıların cinsiyeti, yaşı, gelir düzeyi, anne ve baba eğitim düzeyleri yer almaktadır. Bu blok toplam varyansın % 3'ünü açıklamıştır ($F [5,435] = 2.76, p < .05$). Bu blok içinde yer alan değişkenlerden hiç birinin tek başına umutsuzluk düzeyini anlamlı olarak yordamadığı görülmüştür.

İkinci blokta kişilerin yaşadığı Travmatik Yaşantılar Listesinden aldıkları toplam puan girilmiştir. Bu bloğun denkleme girilmesiyle açıklanan toplam varyans % 6'a yükselmiştir ($F [1,435] = 13.48, p < .001$). Bu bloktaki travmatik yaşantılar değişkeninin umutsuzluk düzeyini anlamlı düzeyde yordadığı görülmüştür ($\beta = .17, t_{(435)} = 3.67, p < .001$).

Tablo 4. Beck Umutsuzluk Ölçeği Puanlarının Yordanmasına Yönelik Çoklu Regresyon Analizi Sonuçları

Yordayıcı Değişken (Regresyon denkleminde giriş sırasına göre)	Blok	F (değişim)	sd	t Set içi	B	Model R2
Demografik özellikler	1	2.76*	5,435	1.36	--	0.03
Cinsiyet			435	1.28	.06	
Yaş			435	1.42	.07	
Gelir Düzeyi			435	-1.80	-.09	
Anne Eğitim Düzeyi			435	-.72	-.05	
Baba Eğitim Düzeyi			435	-.02	-.28	
Travmatik yaşantılar	2	13.48***	1,435	1.09	--	0.06
Travmatik Yaşantılar Listesi puanları			435	3.67***	.17	
Sosyal destek	3	26.30***	3,435	5.21***	--	0.21
Aile desteği			435	-6.17***	-.30	
Arkadaş desteği			435	-2.41*	-.12	
Özel biri desteği			435	-2.11*	-.10	
Dünyaya ilişkin varsayımlar	4	20.13***	6,435	7.71***	--	0.38
İyilik varsayımı			435	-5.99***	-.26	
Adalet varsayımı			435	-2.28*	-.11	
Sans varsayımı			435	-3.00**	-.13	
Rastlantı varsayımı			435	1.58	.06	
Kendilik varsayımı			435	3.84***	.16	
Kontrol varsayımı			435	1.27	-.06	

*p<.05, **p<.01, ***p<.001

Sosyal desteği temsil eden üçüncü blokta katılımcıların aile desteği, arkadaş desteği ve özel biri desteği yer almaktadır. Bu bloğun denkleme eklenmesi ile açıklanan varyans % 21'e yükselmiştir (F [3,435] = 26.30, p <.001). Bu blok içindeki alt

ölçeklerden aile desteği düzeyi ($\beta = -.30$, $t_{(435)} = -5.17$, $p < .001$), arkadaş desteği düzeyi ($\beta = -.12$, $t_{(435)} = -2.41$, $p < .05$) ve özel biri desteği düzeyi ($\beta = -.10$, $t_{(435)} = -2.11$, $p < .05$), umutsuzluk düzeyini anlamlı olarak yordamaktadır.

Dördüncü blok ise dünyaya ilişkin varsayımları temsil etmektedir. Bu blokta iyilik varsayımı, adalet varsayımı, şans varsayımı, rastlantı varsayımı, kendilik varsayımı ve kontrol varsayımı yer almaktadır. Dördüncü bloğun eklenmesi ile toplam varyansın % 38'ini açıkladığı görülmektedir ($F [6,435] = 20.13$, $p < .001$). Bu blok içinde yer alan iyilik varsayımı ($\beta = -.26$, $t_{(435)} = 7.71$, $p < .001$), adalet varsayımı ($\beta = -.11$, $t_{(435)} = -5.99$, $p < .001$), şans varsayımı ($\beta = -.13$, $t_{(435)} = -3.00$, $p < .01$) ve kendilik varsayımı ($\beta = -.094$, $t_{(435)} = 2.514$, $p < .05$) puanları umutsuzluk düzeyini anlamlı olarak yordamaktadırlar. Rastlantı varsayımı ile kontrol varsayımın, umutsuzluk düzeyini anlamlı olarak yordamadığı görülmektedir.

3.3.2. Çatışma Yaşanan Bölgelerdeki Üniversite Gençlerinin Umutsuzluk Düzeylerini Yordayan Faktörlere İlişkin Çoklu Regresyon Analizi Sonuçları

Çatışma yaşanan bölgelerdeki üniversite gençlerinin umutsuzluk düzeylerini yordayan faktörleri saptamak amacıyla çoklu regresyon analizi yapılmıştır. Beck Umutsuzluk Ölçeği puanının bağımlı değişken olarak alındığı regresyon analizinde sırayla birinci adımda demografik değişkenler, ikinci adımda travmatik yaşantılar, üçüncü adımda sosyal destek puanları, dördüncü adımda ise dünyaya ilişkin varsayımlar puanları ayrı bloklar olarak ele alınmıştır. Bu yöntemle bu dört değişken grubunun umutsuzluk düzeyine ne kadar katkıda bulunduğu saptanmıştır. Yapılan regresyon analizinin aşama sırası Tablo 5'te verilmektedir.

Tablo 5. Çatışma Yaşanan Bölgelerdeki Üniversite Gençlerinin Beck Umusuzluk Ölçeği Puanlarının Yordanmasına Yönelik Çoklu Regresyon Analizleri Sonuçları

Yordayıcı Değişken (Regresyon denkleminde giriş sırasına göre)	Blok	F (değişim)	Sd	t Set içi	B	Model R2
Demografik özellikler	1	1.84	5,208	1.34	--	.04
Cinsiyet			208	1.99*	.14	
Yaş			208	.29	.02	
Gelir Düzeyi			208	-1.13	-.08	
Anne Eğitim Düzeyi			208	.050	.004	
Baba Eğitim Düzeyi			208	-1.10	-.09	
Travmatik yaşantılar	2	3.55*	1,208	1.21	--	.07
Travmatik Yaşantılar Listesi puanları			208	2.36*	.16	
Sosyal destek	3	17.10***	3,208	4.12***	--	.26
Aile desteği			208	-4.63***	-.32	
Arkadaş desteği			208	-2.35*	-.16	
Özel biri desteği			208	-1.83	-.12	
Dünyaya ilişkin varsayımlar	4	7.59***	6,208	5.10***	--	.40
İyilik varsayımı			208	-3.47**	-.23	
Adalet varsayımı			208	-2.37*	-.17	
Şans varsayımı			208	-1.91	-.14	
Rastlantı varsayımı			208	.59	.04	
Kendilik varsayımı			208	-1.49	-.09	
Kontrol varsayımı			208	1.56	.10	

*p<.01, **p<.01, ***p<.001

Tablo 5'te görüldüğü üzere demografik özellikleri temsil eden ilk blokta katılımcıların cinsiyeti, yaşı, gelir düzeyi, anne ve baba eğitim düzeyleri yer almaktadır.

Bu bloğun denkleme girmesi ile toplam varyansın %4'ü açıklanmış ($F [5,208] = 1.84$, $p > .05$); ancak bu değer anlamlılık boyutuna ulaşmamış ve bununla tutarlı olarak bu blokta yer alan değişkenler ile umutsuzluk düzeyi arasında anlamlı bir ilişki saptanamamıştır.

Kişilerin yaşadığı travmatik yaşantıları temsil eden ikinci bloğun denkleme eklenmesi ile toplam varyans %7'ye yükselmiştir ($F [1,208] = 1.21$, $p < .05$). Bu bloktaki travmatik yaşantıların umutsuzluk düzeyini anlamlı düzeyde yordadığı görülmüştür ($\beta = .16$, $t_{(208)} = 2.36$, $p < .05$).

Sosyal desteği temsil eden üçüncü blokta katılımcıların aile desteği, arkadaş desteği ve özel biri desteği yer almaktadır. Bu bloğun denkleme eklenmesi ile toplam varyans % 24'e yükselmiştir ($F [3,208] = 17.10$, $p < .001$). Bu blok içindeki değişkenlerden aile desteği düzeyi ($\beta = -.32$, $t_{(208)} = -4.63$, $p < .001$), arkadaş desteği düzeyi ($\beta = -.16$, $t_{(208)} = -2.35$, $p < .05$) umutsuzluk düzeyini anlamlı olarak yordamaktadırlar. Özel biri desteği alt ölçeğinin ise umutsuzluk düzeyini yordamadığı görülmektedir.

Dördüncü blok ise dünyaya ilişkin varsayımları temsil etmektedir. Bu blokta iyilik varsayımı, adalet varsayımı, şans varsayımı, rastlantı varsayımı, kendilik varsayımı ve kontrol varsayımı yer almaktadır. Dördüncü bloğun denkleme eklenmesi ile toplam varyans % 37'ye yükselmiştir ($F [6,208] = 7.59$, $p < .001$). Bu blok içinde yer alan iyilik varsayımı ($\beta = -.23$, $t_{(208)} = -3.47$, $p < .01$) ve adalet varsayımı ($\beta = -.17$, $t_{(208)} = -2.37$, $p < .05$) düzeyleri umutsuzluk düzeyini anlamlı olarak yordamaktadırlar. Bununla birlikte, şans, rastlantı, kendilik ve kontrol varsayımlarının umutsuzluk düzeyi ile istatistiksel olarak anlamlı ilişkisinin olmadığı görülmektedir.

3.3.3. Çatışma Yaşanmayan Bölgeledeki Üniversite Gençlerinin Umutsuzluk Düzeylerini Yordayan Faktörlere İlişkin Çoklu Regresyon Analizi Sonuçları

Çatışma yaşanmayan bölgelerdeki üniversite gençlerinin umutsuzluk düzeylerini yordayan faktörleri saptamak amacıyla çoklu regresyon analizi yapılmıştır. Beck Umutsuzluk Ölçeği puanının bağımlı değişken olarak alındığı regresyon denkleminde sırayla birinci adımda demografik değişkenler, ikinci adımda travmatik yaşantılar, üçüncü adımda sosyal destek puanları, dördüncü adımda ise dünyaya ilişkin varsayımlar puanları ayrı bloklar olarak ele alınmıştır. Bu yöntemle bu dört değişken grubunun umutsuzluk düzeyine ne kadar katkıda bulunduğu tespit edilmiştir. Yapılan regresyon analizinin aşama sırası Tablo 6'da verilmektedir.

Tablo 6'da görüldüğü gibi demografik özellikleri temsil eden ilk blokta katılımcıların cinsiyeti, yaşı, gelir düzeyi, anne ve baba eğitim düzeyleri yer almaktadır. Bu blok toplam varyansın %2'sini açıklamıştır ($F [5,226] = .94, p>.05$); ancak bu değer anlamlılık boyutuna ulaşamamıştır.

İkinci blokta kişilerin yaşadığı travmatik yaşantılar yer almaktadır. Bu bloğun denkleme girilmesiyle açıklanan toplam varyans % 5'e yükselmiştir ($F [1,226] = 6.11, p <.05$). Bu blokta yer alan tek değişken olan travmatik yaşantılardaki artış, umutsuzluk düzeyini yordamaktadır ($\beta = .16, t_{(226)} = 2.47, p <.05$).

Tablo 6. Çatışma Yaşanmayan Bölgelerdeki Üniversite Gençleri Beck Umusuzluk Ölçeği Puanlarının Yordanmasına Yönelik Çoklu Regresyon Analizleri Sonuçları

Yordayıcı Değişken (Regresyon denkleminde giriş sırasına göre)	Blok	F (değişim)	Sd	T Set içi	β	Model R2
Demografik özellikler	1	.94	5,226	.45	--	.02
Cinsiyet			.226	-.06	.004	
Yaş			.226	1.18	.08	
Gelir Düzeyi			.226	-1.40	-.09	
Anne Eğitim Düzeyi			.226	-.60	-.05	
Baba Eğitim Düzeyi			.226	1.39	.13	
Travmatik yaşantıları	2	6.11*	1,226	.25	--	.05
Travmatik Yaşantılar Listesi puanları			.226	2.47*	.16	
Sosyal destek	3	9.43***	3,226	3.00**	--	.16
Aile desteği			.226	-3.92***	-.27	
Arkadaş desteği			.226	-1.39	-.10	
Özel biri desteği			.226	-.97*	-.07	
Dünyaya ilişkin varsayımlar	4	12.40***	6,226	5.17***	--	.38
İyilik varsayımı			.226	-4.86***	-.31	
Adalet varsayımı			.226	-.46	-.03	
Şans varsayımı			.226	-1.73	-.11	
Rastlantı varsayımı			.226	1.82	.11	
Kendilik varsayımı			.226	-3.68***	-.28	
Kontrol varsayımı			.226	.09	.01	

*p<.05, **p<.01, ***p<.001

Sosyal desteği temsil eden üçüncü blokta katılımcıların aile desteği, arkadaş desteği ve özel biri desteği yer almaktadır. Bu bloğun denkleme eklenmesi ile toplam

varyans % 16'ya yükselmiştir (F [3,226] = 9.43, p <.001). Bu blok içindeki değişkenlerden aile desteği düzeyi ($\beta = -.27$, $t_{(226)} = -3.92$, $p <.001$) ve özel biri desteği düzeyi ($\beta = -.07$, $t_{(226)} = -.97$, $p <.05$), umutsuzluk düzeyini anlamlı olarak yordamaktadırlar.

Dördüncü blok ise dünyaya ilişkin varsayımları temsil etmektedir. Bu blokta iyilik varsayımı, adalet varsayımı, şans varsayımı, rastlantı varsayımı, kendilik varsayımı ve kontrol varsayımı yer almaktadır. Dördüncü bloğun denkleme eklenmesi ile toplam varyansın % 38'i açıklamıştır (F [6,226] = 12.40, $p <.001$). Bu blok içinde yer alan iyilik varsayımı ($\beta = -.31$, $t_{(226)} = -4.86$, $p <.001$) ve kendilik varsayımı puanları ($\beta = -.28$, $t_{(226)} = -3.68$, $p <.001$) umutsuzluk düzeyini anlamlı olarak yordamaktadırlar.

4. TARTIŞMA

Araştırmanın bu bölümünde umutsuzluk düzeyinin yordanmasında sosyal destek, travmatik yaşantılar ve dünyaya ilişkin varsayımların rolüne ilişkin bulgular ele alınacak ve ilgili literatür bağlamında tartışılacaktır. Ayrıca çatışma yaşanan ve yaşanmayan bölgelerde yaşayan gençlerin umutsuzluk düzeylerinin sosyal destek, travmatik yaşantılar ve dünyaya ilişkin varsayımlar açısından farklılık gösterip göstermediği değerlendirilecektir.

4.1. Araştırmada Yer Alan Değişkenler Arasındaki İlişkilerin Tartışılması

Demografik verilerden yaş ile Beck Umutsuzluk Ölçeği toplam puanları arasında pozitif yönde ve istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Bu bulgu umutsuzluk düzeyinin yaş ile birlikte arttığı anlamına gelmektedir. Abramson, Hankin ve Siler (2001) tarafından depresyonun gelişimini açıklamak üzere ortaya konmuş olan kuram çerçevesinde de, yaş ile umutsuzluk düzeyi arasında pozitif bir ilişki olabileceği vurgulanmıştır. Bu kuram depresyona yol açacak iki ana nedensel etmen olarak bilişsel savunmasızlıktaki stres öğelerini ve ümitsizliği vurgular. Kuram, olumsuz yaşam olaylarının yarattığı stres, ümitsizlik ve bilişsel savunmasızlığın orta ve geç ergenlikte artacağını öne sürer. Örnekleme grubundan toplanan verilerde de yaş arttıkça umutsuzluk düzeyinin artmış olması bu kuramı destekler niteliktedir. Travmatik yaşantıların yaş ile birlikte artıyor olması bu ilişkiye katkıda bulunan diğer bir faktördür. Yaşanan travmatik olayların sayısı ve bu olayların yaratmış olduğu stres, yaş ile birlikte artarak bilişsel savunmasızlıktan doğan umutsuzluk duygularının artmasına neden olabilmektedir.

Demografik verilerden gelir düzeyi ile Travmatik Yaşantılar toplam puanları arasında da pozitif ve anlamlı bir ilişki görülmektedir. Gelir düzeyi düştükçe travmatik

yaşantıların arttığı saptanmıştır. Bu da sosyo-ekonomik düzeyin düşüklüğü ile travma yaşantısı arasındaki ilişkiyi gösteren araştırmalar ile desteklenmektedir. Aker ve arkadaşlarının (2002) yaptıkları zorunlu göç ve travmatik yaşantı arasındaki ilişkiyi inceleyen çalışmada "sadece işkence deneyimi olan, hem işkence hem de zorunlu iç göç yaşamış, sadece zorunlu iç göç yaşamış ve bu olaylardan hiç birini yaşamamış" olarak ayırdığı gruplardan ilk üçünde yer olan kişilerin %70'inin gelir düzeyinin düşük olduğu bildirilmiştir. Ayrıca Karabağ savaşını yaşayan kişilerde travma sonrası stres bozukluğu yaşantısını araştıran diğer bir çalışmada da, travma sonrası stres bozukluğu yaşayan grubun gelir düzeyinin bu hastalığı yaşamayan gruptan daha düşük olduğu saptanmıştır (Çelik, Mehdiyev ve Özdemir, 2009).

Gelir düzeyinin sosyal destek ile de pozitif ve anlamlı bir ilişkisi olduğu görülmüştür. Bu bulgu, gelir düzeyi arttıkça sosyal desteğin de arttığını göstermektedir. Aksüllü ve Doğan'ın (2004) yaptığı bir çalışmada eğitim düzeyi yüksek, yeterli geliri olan ve ailede önemsendiğini belirten kişilerin sosyal destek ortalama puanlarının gelir düzeyi düşük, ziyaret edilmeyen ve ailede önemsenmediğini belirten kişilere göre yüksek olduğu bulunmuştur.

Gelir düzeyi ile Beck Umutsuzluk Ölçeği toplam puanları arasında pozitif ve anlamlı bir ilişki olduğu bulunmuştur. Düşük gelir düzeyinin ruhsal sorunların gelişmesinde önemli risk faktörlerinden biri olduğuna işaret eden diğer araştırma bulguları (örneğin; Gültekin, 2010) bu ilişkiyi destekler niteliktedir.

Ayrıca Dünyaya İlişkin Varsayımlar Ölçeği toplam puanı ile gelir düzeyi arasında da pozitif yönde ve anlamlı bir ilişki olduğu analizler sonucunda görülmektedir. Yapılan bir çalışmada ailesinin gelir düzeyinin kendi ihtiyaçlarını karşılamadığını düşünen liseli gençlerin, dünyaya ve geleceğe yönelik düşüncelerinin kötü yönde etkilendiği ve bu gençlerin ailelerinin gelir düzeylerinin ihtiyaçlarını karşıladığını

söyleyen liseli gençlere göre daha umutsuz oldukları ortaya konulmuştur (Özmen ve ark., 2008).

Anne ve baba eğitimi azaldıkça travmatik yaşantıların ve umutsuzluk düzeyi artmakta, algılanan sosyal destek düzeyi ise azalmaktadır. Anne- baba eğitiminin sosyal destek açısından birey için önemli bir yere sahip olduğu literatürde ki diğer çalışmalar desteklemektedir (Langford, Bowsher, Maloney ve Lillis, 1997).

4.2. Çatışma Yaşanan ve Yaşanmayan Bölgelerdeki Gençlerin Travmatik Yaşantılar Listesi, Çok Boyutlu Algılanan Sosyal Destek Ölçeği, Beck Umutsuzluk Ölçeği ve Dünyaya İlişkin Varsayımlar Ölçeği Puanları Açısından Karşılaştırılmasının Tartışılması

Çatışma yaşanan bölgelerdeki gençlerin, çatışma yaşanmayan bölgelerdeki gençlere göre Travmatik Yaşantılar Listesi puanlarının daha yüksek olduğu görülmektedir. Bir başka deyişle, bu gençler gündelik yaşantılarında daha fazla travmatik olayla karşı karşıya kalmaktadır. Çatışmalar nedeni ile Diyarbakır il merkezine göç etmiş 100 kişi ile yapılan bir çalışmada bu kişilerin %66'sının travma sonrası stres bozukluğu saptanmıştır (Sır, Bayram ve Özkan, 1998). Bu çalışma çatışma yaşanan bölgelerdeki insanların travmatik yaşantılarla karşılaşma oranının yüksekliğine işaret etmektedir.

Çatışma yaşanan bölgelerdeki gençlerin algıladıkları sosyal desteğin, çatışma yaşanmayan bölgelerdeki gençlere göre daha düşük düzeyde olduğu bulgulanmıştır. Barrera, Fleming ve Khan'a (2004) göre stresli yaşam olayları karşısında, sosyal destek düzeyleri yüksek olan çocuk ve ergenlerin gösterdikleri kaygı ve depresyon belirtileri ve davranış sorunları, sosyal destek düzeyleri düşük olan akranlarına göre daha azdır.

Çatışma yaşanan bölgelerdeki gençlerin umutsuzluk düzeylerinin, ilgili literatürde de çatışma yaşanmayan bölgelerdeki gençlerden daha yüksek olduğu bulunmuştur. Çatışma ve savaş ortamında yaşamak ve zorunlu göç gibi kişiyi derinden etkileyen travmatik olaylara maruz kalmanın kişinin dünyaya ilişkin varsayımlarını olumsuz bir şekilde etkilediği, bunun sonucunda genel bir umutsuzluk ve çaresizlik duygusunun ortaya çıktığı ileri sürülmektedir (Kuterovac-Jagodic, 2003).

Çatışma yaşanan bölgelerdeki gençlerin Dünyaya İlişkin Varsayımları Ölçeği toplam puanları, çatışma yaşanmayan bölgelerdeki gençlerin Dünyaya İlişkin Varsayımları Ölçeği toplam puanlarından düşük olduğu görülmektedir. Bir başka deyişle, bu gençlerin dünyaya ilişkin varsayımları daha olumsuzdur. Savaş ve çatışma ortamlarında yaşamamanın, dünyaya ilişkin varsayımların sarsılmasına neden olduğu ve temel inançların doğasını bozduğu söylenilebilir. Travmaya maruz kalmak, bunu yaşayan bireyin davranışlarını ve yaşamda dayandığı temel varsayımlarını etkilediğini göstermektedir (Barenbaum, Ruchkin ve Schwab-Stone, 2004).

4.3. Regresyon Analizi Sonuçlarının Tartışılması

4.3.1 Umutsuzluk Düzeylerini Yordayan Faktörlere İlişkin Çoklu Regresyon Analizi Sonuçlarının Tartışılması

Demografik özellikler, travmatik yaşantılar, algılanan sosyal destek ve dünyaya ilişkin varsayımların üniversite gençlerinde umutsuzluk düzeyini ne düzeyde yordadığını değerlendirmek amacı ile yapılan aşamalı regresyon analizi sonucuna göre, bu değişkenler umutsuzluk düzeyindeki varyansın %38'ini açıklamaktadır.

Tüm grup için yapılan analiz içinde ilk değişken kümesi olan demografik özellikler, katılımcıların umutsuzluk düzeylerini anlamlı olarak yordamaktadır. İncelenen demografik özellikler içinde, gelir düzeyi katılımcıların umutsuzluk düzeyleri açısından yordayıcı değere sahip olduğu görülmektedir.

İkinci sırada yer alan kümede travmatik yaşantılar, katılımcıların umutsuzluk düzeylerini anlamlı olarak yordadığı görülmektedir. Yani travmatik yaşantılar arttıkça umutsuzluk düzeyinin de arttığı bulunmuştur. Sezgin'in (2003) Güneydoğu'da kadınlarla yaptığı bir çalışmada travmatik yaşantısı olan kişilerin travmaya takılıp kaldıkları ve yalnız olduklarını düşündüklerini vurgulayarak, çalışmanın yapıldığı grubun %73'ünün umutsuzluk ve gelecekte hiçbir şey değişmeyecek duygusunu yaşadıklarını belirtmiştir.

Üçüncü sırada yer alan algılanan sosyal destek değişkeninin, katılımcıların umutsuzluk düzeylerini anlamlı olarak yordadığı bulunmuştur. Aile desteği ve arkadaş desteğinin umutsuzluk düzeyini yordayıcı değere sahip olduğu görülmüştür. Üniversite öğrencileri ile yapılan bir çalışmada, ailesinin yanında yaşamayan bireylerin, ailesinin yanında yaşayan bireylere göre daha depresif ve umutsuz oldukları bulunmuştur (Çelikel ve Erkorkmaz, 2008). Bu bulgu sonucu destekler niteliktedir.

Dördüncü sırada yer alan dünyaya ilişkin varsayım değişkenlerinin, katılımcıların umutsuzluk düzeylerini anlamlı olarak yordadığı görülmektedir. Bu değişkenlerden iyilik varsayımı, adalet varsayımı, şans varsayımı, rastlantı varsayımı ve kendilik varsayımının umutsuzluk düzeyini yordayıcı değere sahip olduğu bulunmuştur. Bowlby (1969), kişilerin bilişsel sistemlerinin merkezinde dünya ve kendilikle ilgili güvenlik ve incinmezlik duygusunu sağlayan temel varsayımlar bulunduğunu, bu gibi varsayımların savaş ve travma gibi kötü olaylar karşısında zedelenebileceğini ve kişilerin yaşadıkları coğrafyada güvende olmayacaklarını bunun sonucunda da umutsuzluk ve yetersizlik (Sungur, 1999) yaşayacaklarını vurgulamıştır.

4.3.2 Çatışma Yaşanan Bölgelerdeki Gençlerin Umutsuzluk Düzeylerini Yordayan Faktörlere İlişkin oklu Regresyon Analizi Sonuçlarının Tartışılması

Demografik zellikler, travmatik yaşantılar, algılanan sosyal destek ve dünyaya ilişkin varsayımların çatışma yaşanan bölgelerdeki gençlerin umutsuzluk düzeyini ne düzeyde yordadığını değerlendirmek amacı ile yapılan aşamalı regresyon analizi sonucuna göre, bu değerşkenler umutsuzluk düzeyindeki varyansın %40'ını açıklamaktadır.

Çatışma yaşanan bölgelerdeki gençler için yapılan analiz içinde ilk değerşken kümesi olan demografik özelliklerin, katılımcıların umutsuzluk düzeylerini anlamlı olarak yordamadığı görülmektedir. Ancak blok içine bakıldığında cinsiyetin umutsuzluk düzeyini anlamlı olarak yordadığı görülmektedir. zmen ve arkadaşlarının (2008) lise öğrencileriyle yaptığı bir çalışmada, erkek öğrencilerin, kız öğrencilerden daha umutsuz oldukları bulunmuştur.

İkinci sırada yer alan travmatik yaşantıların, katılımcıların umutsuzluk düzeylerini anlamlı olarak yordadığı görülmektedir. G nedeni ile Doğu Anadolu bölgesinden gelmiş ergenlerin, Adana'da yaşan ergenlere göre daha umutsuz olduğu Aybek, elik ve Tümkaya'nın (2010) yaptıkları çalışmada bulunan bir sonuçtur. Travmatik yaşantılar listesinde g unsurunun olduğunu (Aker ve ark., 2002) düşündüğümüzde bu bulgunun sonucun desteklediğini söyleyebiliriz.

nc sırada yer alan ve algılanan sosyal desteği temsil eden değerşkenlerin, katılımcıların umutsuzluk düzeylerini anlamlı olarak yordadığı bulunmuştur. Bu değerşkenlerden aile desteği ve arkadaş desteğinin umutsuzluk düzeyini yordayıcı değere sahip olduğu görülmüştür. Gençöz ve Vatan'a (2004) göre

sosyal destek alamayan ve sosyal izolasyon yaşıyan bireylerde umutsuzluk, çaresizlik, kaygı ve depresyon gözlenmektedir.

Dördüncü sırada yer alan ve dünyaya ilişkin varsayımları temsil eden değişkenlerinin, katılımcıların umutsuzluk düzeylerini anlamlı olarak yordadığı görülmektedir. Bu değişkenlerden iyilik varsayımı ve rastlantı varsayımının umutsuzluk düzeyini yordayıcı değere sahip olduğu bulunmuştur. Sungur'un (1999) kaleme aldığı bir makalede travma sonrasında dünyanın tehlikeli bir yer ve kendilerinin de yetersiz olduklarını düşünmelerinin kişilerde umutsuzluk ve çaresizliği tetiklediğini ve depresyona yol açtığı vurgulanmıştır. Bu bulgu dünyaya ilişkin varsayımlar olumsuzlaştıkça, umutsuzluğun arttığını destekler niteliktedir.

4.3.3 Çatışma Yaşanmayan Bölgelerdeki Gençlerin Umutsuzluk Düzeylerini Yordayan Faktörlere İlişkin Çoklu Regresyon Analizi Sonuçlarının Tartışılması

Demografik özellikler, travmatik yaşantılar, algılanan sosyal destek ve dünyaya ilişkin varsayımların çatışma yaşanmayan bölgelerdeki gençlerin umutsuzluk düzeyini ne derecede yordadığını değerlendirmek amacı ile yapılan aşamalı regresyon analizi sonucuna göre, bu değişkenler umutsuzluk düzeyindeki varyansın %38'ini açıklamaktadır.

Çatışma yaşanmayan bölgelerdeki gençler için yapılan analiz içinde ilk değişken kümesi olan demografik özelliklerin, katılımcıların umutsuzluk düzeylerini anlamlı olarak yordamadığı görülmektedir.

İkinci sırada yer alan travmatik yaşantılar, katılımcıların umutsuzluk düzeylerini anlamlı olarak yordadığı görülmektedir. Yaşanılan travmadan sonra

genellikle yabancılaşma, depresyon, umutsuzluk ve öfkenin geliştiği sonucu destekler niteliktedir (Aksaray, Kaptanoğlu ve Özeltin, 2004).

Üçüncü sırada yer alan ve algılanan sosyal desteği temsil eden değişkenlerin, katılımcıların umutsuzluk düzeylerini anlamlı olarak yordadığı bulunmuştur. Bu değişkenlerden aile desteği, arkadaş desteği ve özel biri desteğinin umutsuzluk düzeyini yordayıcı değere sahip olduğu görülmüştür. Ailedeki fertlerin fazlalığı ebeveynlerin hem maddi hem manevi olarak ilgilerinin paylaşılması anlamına gelmektedir. Aybek, Çelik ve Tümkaya'nın (2010) yaptıkları bir çalışmada aile fertleri fazla olan ergenlerin aile fertleri daha az olan ergenlere göre daha umutsuz olduklarını bulmuşlardır. Bu da çıkan sonucu destekler niteliktedir.

Dördüncü sırada yer alan dünyaya ilişkin varsayımları temsil eden değişkenlerin, katılımcıların umutsuzluk düzeylerini anlamlı olarak yordadığı görülmektedir. Bu değişkenlerden iyilik varsayımı ve kendilik varsayımının umutsuzluk düzeyini yordayıcı değere sahip olduğu bulunmuştur.

5. KAYNAKLAR

- Abramson, L. Y., Hankin, B. L. & Siler, M. (2001). A Prospective Test of the Hopelessness Theory of Depression in Adolescence. *Cognitive Therapy and Research*, Vol. 25, No: 5. 607–632.
- Aker, T. ve Ark. (2002). Zorunlu İç Göç ve Toplumsal Sonuçları. *Anadolu Psikiyatri Dergisi*; 3. 97-103.
- Aksüllü, N. ve Doğan, S. (2004). Huzur Evlerinde Yaşayan Yaşlılarda Algılanan Sosyal Destek Etkileri İle Depresyon Arasındaki İlişki. *Anatolian Journal of Psychiatry*. 5:76-84.
- Alan, M. ve Çetingüç, M. (1994). Savaş Yorgunluğu. *Kriz Dergisi 2 (1)*, 250-254.
- Ajdukovic, M. (1998). Displaced Adolescents in Croatia: Sources of Stress and Posttraumatic Stress Reaction. *Journal Article by Marina Ajdukovic; Adolescence*, Vol. 33.
- Amerikan Psikiyatri Birliği (2005). Psikiyatride Hastalıkların Tanımlanması ve Sınıflandırılması Elkitabı, Yeniden Gözden geçirilmiş Dördüncü Baskı (DSM-IV-TR), Çev. Köroğlu E., Ankara: Hekimler Yayın Birliği.
- Amerikan Psikiyatri Birliği (1987). Mental Bozuklukların Tanısal ve Sayımsal Elkitabı, üçüncü baskı (gözden geçirilmiş form) (DSM-III-R). Amerikan Psikiyatri Birliği, Washington. Çev. Köroğlu E., Ankara, Hekimler Yayın Birliği.
- Aktepe, E., Kandil, S. ve Topbaş, M (2005). Çocuk ve Ergenlerde İntihar Davranışı. *TSK Koruyucu Hekimlik Bülteni*. 4 (2).
- Aksaray, G., Kaptanoğlu, C. Ve Özeltin, M. (2004). Motorlu Araç Kazalarından Sonra Görülen Akut Stres Bozukluğu ve Travma Sonrası Stres Bozukluğu. *Türk Psikiyatri Dergisi*. 15(1):16-15.
- Aybek, B., Çelik, M. ve Tüm kaya, S. (2010). Yoksul Ailelerden Delen Ergenlerde Psiko-sosyal Bir Olgu Olarak Umutsuzluk ve Boyun Eğici Davranışların İncelenmesi. *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi*. 7:1.

- Bağlı, M. (2004). Batman İntiharları Bağlamında Özgürlüğün ve Geleneksel Toplumsal Yapının Kentsel Kurgusu. Ankara Üniversitesi Psikiyatri Kriz Uygulama ve Araştırma Merkezi, *Kriz Dergisi*. Cilt 12, Sayı 1, Bahar 2004. 21-40.
- Beck, A.T., Lasker, D., & Trexler, L. (1974). The Hopelessness Scale. *Journal Of Consulting and Clinical Psychology*, 42, 861-874.
- Barrera, M., Fleming, C.F., & Khan, F.S. (2004). The Role of Emotional Social Support in the Psychological Adjustment of Siblings of Children With Cancer. *Child:Care, Health and Development*, 30 (2), 103-111.
- Bowlby, J. (1969). Attachment and loss: Attachment. *London: Hogarth*.
- Briere, J., & Scott, C., (2006). Principles of Trauma Therapy: A Guide to Symptoms, Evaluation and Treatment: Sage Publication.
- Callaghan, P., & Morrissey, J. (1993). Social Support and Health: A Review. *Journal of Advanced Nursing*, 18, 203-210.
- Ciarrochi, J. & Heaven P. C.L. (2008). Learned Social Hopelessness: the Role of Explanatory Style in Predicting Social Support During Adolescence. *Journal of Child Psychology and Psychiatry* 49:12, 1279–1286.
- Cobb, S. (1976). Social Support as a Moderator of Life Stress. *Psychosomatic Medicine*, 38, 300-314.
- Çelik, C., Mehdiyev, E.S., Özdemir, B. (2009). Karabağ Savaşı Örneğinde Travma Sonrası Stres Bozukluğu ve Alkol Kullanım Bozuklukları Birlikteliği. *Gülhane Tıp Dergisi* 51: 212-215.
- Çelikel, F.Ç ve Erkorkmaz, E. (2008). Üniversite Öğrencilerinde Depresif Belirtiler ve Umutsuzluk Düzeyleri ile İlişkili Etmenler. *Nöropsikiyatri Arşivi*,45: 122-9.
- Dedekargınoğlu, Z. (2003). Savaş ve Çocuk. *Povilka*, Özel Sayı, 14.
- Durak, A.(1994). Beck Umutsuzluk Ölçeği'nin Geçerlik ve Güvenirlik Çalışması. *Türk Psikoloji Dergisi*, 9 (31), 1-11.
- Dünya Sağlık Örgütü (1992). ICD-10 Ruhsal ve Davranışsal Bozukluklar Sınıflandırılması. (Çev. ed.: M.O. Öztürk, B. Uluğ, Çev.: F. Çuhadaroğlu, İ.

- Kaplan, G. Özgen, M.O. Öztürk, M Rezaki, B Uluğ). *Türkiye Sinir ve Ruh Sağlığı Derneği Yayını*, Ankara, 1993.
- Dilbaz N, Seber G. (1993). Umutsuzluk Kavramı: Depresyon ve İntiharda Önemi. *Kriz Dergisi*; 1: 134- 138.
- Ehtiyar, R. Ve Üngüren, E. (2009). Türk ve Alman Öğrencilerin Umutsuzluk Düzeylerinin Karşılaştırılması ve Umutsuzluk Düzeylerinin Etkileyen Faktörlerin Belirlenmesi: Turizm Eğitimi Alan Öğrenciler Üzerinde Bir Araştırma. *Journal of Yaşar University*, 4(14), 2093-2127.
- Eker, D. ve Arkar, H. (1995). Çok Boyutlu Algılanan Sosyal Destek Ölçeği'nin Faktör Yapısı, Geçerlik ve Güvenirliği. *Türk Psikoloji Dergisi*, 34, 45-55.
- Eker, D., Arkar, H., ve Yıldız, H. (2001). Çok Boyutlu Algılanan Sosyal Destek Ölçeği'nin Gözden Geçirilmiş Formunun Faktör Yapısı, Geçerlik ve Güvenirliği. *Türk Psikiyatri Dergisi*, 12 (1), 17-25.
- Gençöz, T. ve Vatan, S. (2004). Huzurevinde Yaşayan Yaşlıların Depresif Yakınmaları, Umutsuzluk Düzeyleri ve Ölüm Kaygıları ile İlişkili Özellikler. *Kriz Dergisi*, 15(2): 49-61.
- Gökler, I. (2008). Sistem Yaklaşımı ve Sosyal-Ekolojik Yaklaşım Çerçevesinde Oluşturulan Kavramsal Model Temelinde Kronik Hastalığı Olan Çocuklar ve Ailelerinde Psikolojik Uyumun Yordanması. Yayınlanmamış Doktora Tezi. *Ankara üniversitesi. Ankara.*
- Gültekin, B.K. (2010). Ruhsal Bozuklukların Önlenmesi: Kavramsal Çerçeve ve Sınıflandırma. *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar*, 2(4): 583-594.
- Güler, B.K. (2005). İşsizlik ve Yarattığı Psiko-Sosyal Sorunların Öğrenilmiş Çaresizlik Bağlamında İncelenmesi. *İktisat Fakültesi Mecmuası, (Prof. Dr. Toker Dereliye Armağan Özel Sayısı), Cilt: 55, Sayı: 1: 373-393.*
- Güngör, D. (2000). Guatemala Peru ve Porto Riko'da Etnik Çatışmalar ve Kurtuluş Psikolojisi. *Türk Psikoloji Bülteni*, 16-17, Mart-Haziran: 51-59.
- Halis, M. (2001). *Batman'da Kadınlar Ölüyor*. İstanbul: Metis Yayınları.

- İnsan Hakları ve Mazlumder İçin Dayanışma Derneği (2008). Mazlumder 2008 Yılı Türkiye İnsan Hakları Değerlendirme Raporu. *Ankara: Mazlumder Yayınları*.
- Janoff-Bulman, R. (1989). Assumptive Worlds and the Stress of Traumatic Events: Applications of the Schema Construct. *Social Cognition*, 7, 113-136.
- Kazak, A., Meeske, K., Penati, B., Barakat, L., Christakis, D. et al (1997). Posttraumatic Stress, Family Functioning and Social Support in Survivors of Childhood Leukemia and Their Mothers and Fathers. *Journal of Consulting and Clinical Psychology* 1997, VM. 65. No. 1, 120-129.
- Kolk, B.V.D., & Streeck-Fischer A. (2002) :Gewaltbereitschaft als Traumafolge. In: Heitmeyer W. Hagan J.(Hrsg). Handbuch der Gewaltforschung.
- Kuterovac-Jagodic, G. (2003). Posttraumatic Stress Symptoms in Croaitian Children Exposed to War: A Prospective Study. *Journal Clinical Psychologi*. Vol. 59(1), 9-25.
- Lara, M.E., Leader, J., Klien, D.L. & Kendler, K.S. (1998). What is social support? *Harvard Mental Health Letter*, 14, 6-8.
- Langford, C.P.H., Bowsher, J., Maloney, J.P. & Lillis, P.P. (1997). Social Support: A Conceptual Analysis. *Journal of Advanced Nursing*, 25, 95-100.
- Macksoud, M.S., Dyregrov, A., & Roundalen, (1993). Traumatic War Experiences and Their Effects on Children. In J.P. Wilson & Rapheal (Eds), International Handbook of Traumatic Stres Syndromes. N.Y: Plenum Pres.
- Malecki, C.K. & Demaray, M.K. (2002). Measuring Perceived Social Support: Development of the Child and Adolescent Social Support Scale (CASSS). *Psychology in the Schools* 39 (1), 1-18.
- Özbaran, M. ve Tamar, B. (2004). Çocuk ve Ergenlerde Depresyon. *Klinik Psikiyatri Dergisi*, 2: 84-92.
- Özmen, D. ve Ark. (2008). Liseli Öğrencilerde Umutsuzluk ve Umutsuzluk Düzeyini Etkileyen Etkenler. *Anatolian Journal of Psychiatry*. 9:8-15.

- Peterson, K.C. (1991). Post-Traumatic Stress Disorder: A Clinician's Guide. New York, NY: Plenum Press.
- Rahim, M.A. (1992). Managing Conflict in Organizations. Praeger, Westport, Connecticut.
- Rak, C.F. & Patterson, L.E. (1996). Promoting Resilience in at Risk Children. *Journal of Counseling and Development*, 74, 368-373.
- Rogers, J.D., Spencer, J. & Uyangoda, J. (1998). Sri Lanka, Political Violence And Ethnic Conflit. *American Psychologist*, 53(7), 771-777.
- Seber, G. (1991). Beck Umutsuzluk Ölçeği'nin Geçerlik ve Güvenirliği Üzerine Bir Çalışma. Yayınlanmamış Doçentlik Tezi. *Anadolu Üniversitesi Tıp Fakültesi, Psikiyatri Bölümü, Eskişehir*.
- Seber, G., Dilbaz, N., Kaptanoğlu, C. ve Tekin, D. (1993). Ümitsizlik Ölçeği: Geçerlik Güvenirlik. *Kriz Dergisi*, 1 (3), 134-138.
- Sezgin, U. (2003). Travma Yaşantısı Olan Kadınlarda Grup Psikoterapisinin Etkinliği. *Nöropsikiyatri Arşivi*, 40(3-4): 53-63.
- Sır, A., Bayram, Y. ve Özkan, M. (1998). Zorunlu İç Göç Yaşamış Bir Grupta Travma Sonrası Stres Bozukluğu Üzerine Bir Ön Çalışma. *Türk Psikiyatri Dergisi*, 9:165-172.
- Srour, R.W. & Srour, A. (2006). Communal and Familial War-Related Stress Factors: The Case of the Palestinian Child. *Journal of Loss and Trauvma*, 11: 289-309.
- Sungur, M. (1999). İkincil Travma ve Sosyal Destek. *Klinik Psikiyatri*. 105-108.
- Tektaş, A. (2006). Çevre Politikalarında Çatışma Yönetimi. *Çevre Politikaları Dersi*. Ankara Üniversitesi.
- Thabet A.A.M., Abed Y. & Vostanis P.(2004). Comorbidity of PTSD and Depression Among Refugee Children During War Conflict. *Journal of Child Psychology and Psychiatry* 45 (3), 533–542.
- Türk Dil Kurumu (1988). Türkçe Sözlük (549). *Ankara: Türk Dil Kurumu Basım Evi*.

- Türkiye İnsan Hakları Vakfı (1996). 1996 Türkiye İnsan Hakları Raporu (18). *Ankara: Türkiye İnsan Hakları Vakfı Yayınları.*
- Türkiye İnsan Hakları Vakfı (2005). 2005 Türkiye İnsan Hakları Raporu (43). *Ankara: Türkiye İnsan Hakları Vakfı Yayınları.*
- Türkiye İstatistik Kurumu (2008). İntihar İstatistikleri Veri Tabanı. 11 Mart 2010, <http://www.tuik.gov.tr/demografiapp/intiharzul>.
- Yılmaz, B. (2008). Dünyaya İlişkin Varsayımlar Ölçeği Geçerlilik ve Güvenirlik Çalışması: Ön Çalışma. *Türk Psikoloji Yazıları*, 11(21), 41-51.
- Yurdakök, M. (2005). Dünyada ve Ülkemizde Çocuk Sağlığı. *Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları Dergisi*; 48: 203-205.
- Yorbık, Ö., Dikkatli, S. ve Söhmen, T. (2002). Çocuk ve Ergenlerde Travma Sonrası Stres Bozukluğu. *T Klin J Psychaitry*, 3:35-34.
- Zimet, G.D., Dahlem, N.W., Zimet, S.G. & Farley, G.K. (1988). The Multidimensional Scale of Perceived Social Support. *Journal of Personality Assessment*, 52, 30-41.

EKLER

EK A

BİLGİLENDİRME FORMU

Bu araştırma, Türkiye'nin çeşitli bölgelerinde yaşamakta olan üniversite öğrencilerinin yaşantılarını daha iyi anlayabilmek amacıyla planlanmıştır ve Maltepe Üniversitesi öğretim üyesi Yrd. Doç. Dr. Iğın GÖKLER DANIŞMAN ve Klinik Psikoloji Yüksek Lisans öğrencisi Psk. Mahmut PAKDEMİR tarafından yürütülmektedir.

Araştırma için verdiğiniz bilgiler bireysel düzeyde değerlendirilmeyeceği için formların üzerine isim yazmanıza gerek yoktur.

Çalışmaya katılım gönüllüdür. Eğer soruları yanıtlamak istemiyorsanız şu anda formu bırakabileceğiniz gibi, istediğiniz aşamada da vazgeçebilirsiniz.

Ancak formları sonuna kadar doldurmanız, büyük bir emek verilerek sürdürülen bu araştırmanın sağlıklılığı açısından çok önemlidir.

Katkılarınız için şimdiden teşekkür ederiz.

Yrd. Doç. Dr. Iğın GÖKLER DANIŞMAN

Psk. Mahmut PAKDEMİR

Maltepe Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Psikoloji Bölümü
gokler@maltepe.edu.tr

EK B

KİŞİSEL BİLGİ FORMU

1. Cinsiyetiniz: K () E ()

2. Yaşınız: _____

3. Medeni durumunuz: () bekar () evli () diğer (belirtiniz: _____)

4. Okulunuz: _____

5. Bölümünüz: _____

6. Sınıfınız:

☐ hazırlık	☐ 4. Sınıf
☐ 1. Sınıf	☐ 5. Sınıf
☐ 2. Sınıf	☐ 6. Sınıf
☐ 3. Sınıf	

7. Öğrencilik dışında, bir işte çalışıyor musunuz ?

- evet çalışıyorum
 hayır çalışmıyorum

8. Ailenizin bir aylık toplam geliri yaklaşık ne kadardır? _____

9. Ailenizin gelir düzeyini nasıl değerlendiriyorsunuz?

- düşük
 orta
 yüksek

10. Annenizin eğitim durumu:

- okur yazar değil
 okur yazar
 ilkokul
 ortaokul
 lise
 üniversite ve üzeri

11. Babanızın eğitim durumu:

- okur yazar değil
 okur yazar
 ilkokul
 ortaokul
 lise
 üniversite ve üzeri

12. Sizden başka kaç kardeşiniz var? _____

13. En uzun süre yaşadığınız yerleşim birimi hangisidir?

- metropol (ankara, izmir, istanbul)
 il
 ilçe
 kasaba
 köy

14. Şu anda hangi ilde yaşıyorsunuz? _____

15. Daha önce başka bir ilde yaşadınız mı? Evet ise, belirtiniz: _____

16. Şu anda kimlerle birlikte yaşıyorsunuz?

- ailemle
 arkadaşlarımla
 akrabalarımla
 tek başıma
 diğer (belirtiniz: _____)

17. Eğer şu anda aileniz ile birlikte yaşamıyorsanız, kaç kaç yıldır ailenizden ayrı yaşıyorsunuz? _____

18. Şu anda yaşadığınız yer:

- kiralık ev
 bana/aileme ait ev
 yurt
 diğer (belirtiniz: _____)

19. Şu anda herhangi bir psikolojik/psikiyatrik sorunuz var mı? (örneğin, depresyon, kaygı bozukluğu, uyku bozukluğu vb.)

- hayır evet (belirtiniz) _____

EK C

Travmatik Yaşantılar Listesi

Birçok kişinin başından, yaşamının herhangi bir döneminde, oldukça stresli ve travmatik bir olay geçmiş ya da böyle bir olaya tanık olmuştur. Aşağıda belirtilen olaylar içinde, başınızdan geçen ya da birebir tanık olduğunuz olayların HEPSİNİ yanındaki kutucukları işaretleyerek belirtiniz.

1. Ciddi bir kaza, yangın ya da patlama olayı	()
2. Doğal afet (örneğin, deprem, sel baskını gibi)	()
3. Fiziksel bir saldırıya maruz kalma	()
4. Cinsel bir saldırıya maruz kalma	()
5. Askeri bir çarpışma ya da savaş alanında bulunma	()
6. Hapsedilme (örneğin, cezaevine düşme, savaş esiri olma, rehin alınma gibi)	()
7. Zorunlu göçe maruz kalma	()
8. İşkenceye maruz kalma	()
9. Yaşamı tehdit eden bir hastalık	()
10. Sevilen ya da yakın birinin ani ve beklenmedik ölümü	()
11. Bunların dışında bir travmatik olay (lütfen kısaca yazınız):	()

EK D

Beck Umutsuzluk Ölçeği

Aşağıda geleceğe yönelik düşünceleri ifade eden bazı cümleler verilmiştir. Lütfen her bir ifadeyi okuyarak, bunların size uygun olup olmadığına karar veriniz. Örneğin, okuduğunuz ilk ifade size uygun ise "EVET", uygun değil ise "HAYIR" ifadesinin altındaki kutunun içine (X) işareti koyunuz.

	EVET	HAYIR
12. Geleceğe umut ve coşku ile bakıyorum	()	()
13. Kendim ile ilgili şeyleri düzeltmediğime göre çabalamayı bıraksam iyi olur.	()	()
14. İşler kötü giderken bile her şeyin hep böyle kalmayacağını bilmek beni rahatlatıyor.	()	()
15. Gelecek on yıl içinde hayatımın nasıl olabileceğini hayal bile edemiyorum.	()	()
16. Yapmayı en çok istediğim şeyleri gerçekleştirmek için yeterli zamanım var.	()	()
17. Benim için çok önemli olan konularda ileride başarılı olacağımı umuyorum	()	()
18. Geleceği karanlık görüyorum.	()	()
19. Dünya nimetlerinden sıradan bir insandan daha çok yararlanacağımı umuyorum.	()	()
20. İyi fırsatlar yakalayamıyorum. Gelecekte yakalayacağıma inanmam için de hiçbir neden yok.	()	()
21. Geçmiş deneyimlerim beni geleceğe iyi hazırladı	()	()
22. Gelecek benim için hoş şeylerden çok tatsızlıklarla dolu görünüyor.	()	()
23. Gerçekten özlediğim şeylere kavuşabileceğimi umuyorum.	()	()
24. Geleceğe baktığımda şimdikine oranla daha mutlu olacağımı umuyorum.	()	()
25. İşler bir türlü benim istediğim gibi gitmiyor.	()	()
26. Geleceğe büyük inancım var.	()	()
27. Arzu ettiğim şeyleri elde edemediğime göre bir şeyler istemek aptallık olur.	()	()
28. Gelecekte gerçek doyuma ulaşmam olanaksız gibi.	()	()
29. Gelecek bana bulanık ve belirsiz görünüyor.	()	()
30. Kötü günlerden çok, iyi günler bekliyorum.	()	()
31. İstediğim bir şeyi elde etmek için çaba göstermenin gerçekten yararı yok, nasıl olsa onu elde edemeyeceğim.	()	()

Çok Boyutlu Algılanan Sosyal Destek Ölçeği

Aşağıda 12 cümle ve her bir cümle altında da yanıtlarınızı işaretlemeniz için 1'den 7'ye kadar rakamlar verilmiştir. Her cümlede söylenenin sizin için ne kadar doğru olduğunu veya olmadığını belirtmek için o cümlenin yanındaki rakamlardan yalnız bir tanesini daire içine alarak işaretleyiniz. Bu şekilde 12 cümlenin her birine bir işaret koyarak yanıtlarınızı veriniz. Lütfen hiçbir cümleyi yanıtızsız bırakmayınız. Sizce doğruya en yakın olan rakamı işaretleyiniz.

Kesinlikle Hayır	Çoğunlukla Hayır	Genellikle Hayır	Bazen Hayır Bazen Evet	Genellikle Evet	Çoğunlukla Evet	Kesinlikle Evet
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)

	Kesinlikle Hayır	Çoğunlukla Hayır	Genellikle Hayır	Bazen Hayır - Bazen Evet	Genellikle Evet	Çoğunlukla Evet	Kesinlikle Evet
1. Ailem ve arkadaşlarım dışında olan ve ihtiyacım olduğunda yanımda olan bir insan (örneğin, flört, nisanlı, sözlü, akraba, komşu, doktor) var.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)
2. Ailem ve arkadaşlarım dışında olan ve sevinç ve kederlerimi paylaşabileceğim bir insan (örneğin, flört, nisanlı, sözlü, akraba, komşu, doktor) var.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)
3. Ailem (örneğin, annem, babam, esim, çocuklarım, kardeşlerim) bana gerçekten yardımcı olmaya çalışır.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)
4. İhtiyacım olan duygusal yardımı ve desteği ailemden (örneğin, annem, babam, eşim, çocuklarım, kardeşlerimden) alırım.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)
5. Ailem ve arkadaşlarım dışında olan ve beni gerçekten rahatlatan bir insan (örneğin, flört, nisanlı, sözlü, akraba, komşu, doktor) var.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)
6. Arkadaşlarım bana gerçekten yardımcı olmaya çalışırlar.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)
7. İşler kötü gittiğinde arkadaşlarıma güvenebilirim.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)
8. Sorunlarımı ailemle (örneğin, annem, babam, esim, çocuklarım, kardeşlerimle) konuşabilirim	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)
9. Sevinç ve kederlerimi paylaşabileceğim arkadaşlarım var.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)
10. Ailem ve arkadaşlarım dışında olan ve duygularıma önem veren bir insan (örneğin, flört, nisanlı, sözlü, akraba, komşu, doktor) var.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)
11. Kararlarımı vermede ailem (örneğin, annem, babam, esim, çocuklarım, kardeşlerim) bana yardımcı olmaya isteklidir.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)
12. Sorunlarımı arkadaşlarımla konuşabilirim.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)

EK F**Dünyaya İlişkin Varsayımlar Ölçeği**

Aşağıda çeşitli ifadeler ve her bir ifadenin yanında 1'den 6'ya kadar rakamlar yer almaktadır. Her bir ifadeyi okuduktan sonra, o ifadeye ne derece katılıp katılmadığınızı belirtmek için, yanında yer alan bölmedeki uygun rakamı işaretleyiniz. Lütfen hiçbir cümleyi yanıtızsız bırakmayınız.

(1 = Kesinlikle Katılmıyorum 6 = Tamamen Katılıyorum)

	Kesinlikle katılmıyorum					Tamamen katılıyorum
	1	2	3	4	5	6
1. İnsanlar doğaları gereği arkadaşlık ve nezaketten uzaktır.	()	()	()	()	()	()
2. Kötü olaylar insanlara tesadüfî olarak denk gelir.	()	()	()	()	()	()
3. İnsan doğası temelde iyidir.	()	()	()	()	()	()
4. Bu dünyada kötü olaylardan çok daha fazla iyi şey yaşanır.	()	()	()	()	()	()
5. Hayatımızın gidişatı büyük ölçüde tesadüflere bağlıdır.	()	()	()	()	()	()
6. İnsanlar genellikle yaşadıklarını hak ederler.	()	()	()	()	()	()
7. Sık sık, aslında iyi bir insan olmadığımı düşünüyorum.	()	()	()	()	()	()
8. Dünyada kötülükten çok iyilik vardır.	()	()	()	()	()	()
9. Temelde şanslı bir insanımdır.	()	()	()	()	()	()
10. İnsanların kötü kaderleri yaptıkları hatalardan kaynaklanır	()	()	()	()	()	()
11. İnsanlar, bir başka insana ne olduğunu umursamazlar.	()	()	()	()	()	()
12. Genellikle, benim yararına olan sonuçları çoğaltacak şekilde davranırım.	()	()	()	()	()	()
13. İnsanlar, eğer kendileri de iyiyse iyi bir talihe sahip olurlar.	()	()	()	()	()	()
14. Yaşam, tesadüflere bağlı belirsizliklerle doludur.	()	()	()	()	()	()
15. Çok şanslı bir insan olduğumu düşünürüm.	()	()	()	()	()	()
16. Hemen her zaman başıma kötü şeylerin gelmesini engellemek için çaba harcarım.	()	()	()	()	()	()
17. Kendime ilişkin olumsuz düşüncelere sahibim.	()	()	()	()	()	()
18. İyi insanlar, bu dünyada hak ettiklerini yaşarlar.	()	()	()	()	()	()
19. Kendi davranışlarımızla, başımıza kötü şeylerin gelmesini engelleyebiliriz.	()	()	()	()	()	()
20. Hayatıma baktığımda, şansın yüzüme güldüğünü fark ediyorum.	()	()	()	()	()	()
21. Eğer insanlar tedbirli davranırlarsa, pek çok talihsizliğin önüne geçilebilir.	()	()	()	()	()	()
22. Kendimi talihsizliklerden korumak için gerekli olan önlemleri alırım.	()	()	()	()	()	()
23. Genel olarak yaşam bir kumardır.	()	()	()	()	()	()

24. Dünya iyi bir yerdir.	()	()	()	()	()	()
25. İnsanlar temelde nazik ve yardımseverdir.	()	()	()	()	()	()
26. Genellikle, benim için en iyisi olacak şekilde davranırım.	()	()	()	()	()	()
27. Kendim olmaktan son derece memnunum.	()	()	()	()	()	()
28. Kötü şeyler olduğunda, bunun nedeni, genellikle insanların kendilerini korumak için gerekenleri yapmamasıdır.	()	()	()	()	()	()
29. Eğer yeterince yakından bakarsan, dünyanın iyiliklerle dolu olduğunu görürsün.	()	()	()	()	()	()
30. Kişisel özelliklerimden utanmak için nedenim var.	()	()	()	()	()	()
31. Pek çok insandan daha şanslıyım.	()	()	()	()	()	()

7. ÖZGEÇMİŞ

PSK.MAHMUT PAKDEMİR

VAN/MERKEZ

Cep Tel : (506) 323 83 82

e-posta: pkdmrmahmut@hotmail.com

EĞİTİM

10.2003 - 10.2007

Lisans, Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi

Psikoloji Bölümü

06.1999 – 06. 2002

Lise Şanlıurfa/ Ceylanpınar Lisesi

İŞ DENEYİMİ

07. 2007- 06.2008

Yeniden Doğuş Özel Eğitim ve Rehabilitasyon Merkezi Psikolog

06. 2008- 09. 2008

Öz Sevgi Çiçeği Özel Eğitim ve Rehabilitasyon Merkezi Psikolog

10. 2008 - 01. 2009

Özel Hayat Gelişim Özel Eğitim ve Rehabilitasyon Merkezi Psikolog

06.2009- 09.2009

Pozitif Hayat Gelişim Özel Eğitim ve Rehabilitasyon Merkezi Psikolog

10.2009-11.2009

Özel Elit Özel Eğitim ve Rehabilitasyon Merkezi Psikolog

20. 2009- ...

Van Eğitim ve Araştırma Hastanesi Psikolog

Türkiye İnsan Hakları Vakfı Van Mülteci Ofisi Gönüllü Psikolog

Birleşmiş Milletler Van Temsilciliği Gönüllü Psikolog

KURSLAR ve EĞİTİMLER

2007

İçgözlem Psikiyatrik ve Psikolojik Danışma Merkezi;

Yetişkinlere Uygulanan Objektif testler: R.B. Cattell 2a ve 3A, Aleksander pratik zeka testi ve Porteus Labirentleri ile Benton Görsel bellek ve algı testi ve MMPI

2008

Prof. Dr. Ayşen Baykara'dan 'Çocuk ve Ergenlerde Ruh Sağlığı Eğitimi'

2010

Uzm. Dr. Özge Yenier Duman'dan İkincil Travmatizasyon Eğitimi

İLGİ ALANLARI

Gönüllü hizmetler, Müzik, Gitar, Spor, Sinema

DİLLER

İngilizce (orta), Kürtçe

KİŞİSEL BİLGİLER

Doğum tarihi ve yeri: 01.08.1985, Şanlıurfa/Siverek

Medeni durumu: Bekar

Sürücü ehliyeti: Var/ B Sınıfı

Sigara kullanımı: Mesai saatleri dışında